

OSALLISUUDEN TUKEMINEN LAPSILÄHTÖISESTI KOULUIKÄISTEN VASTAANOTTO-OSASTOLLA

Lautala, Heidi

Laurea ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

**OSALLISUUDEN TUKEMINEN LAPSILÄHTÖISESTI KOULUIKÄISTEN
VASTAANOTTO-OSASTOLLA**

Heidi Lautala
Sosiaaliala

Opinnäytetyö
Helmikuu 2010

Lautala Heidi

OSALLISUUDEN TUKEMINEN LAPSILÄHTÖISESTI KOULUKÄISTEN VASTAANOTTO-OSASTOLLA

Vuosi: 2010

sivumäärä: 52

Toteutin opinnäytetyöni Tikkurilan Laurean sosiaalialan Arki Action-hankkeessa. Opinnäytetyöni oli toimintakeskeinen ja tarkoitukseni oli kehittää toimintaa kouluikäisten vastaanotto-osastolla. Toteutin opinnäytetyöni eräässä vastaanottokodissa.

Päätavoitteeni oli toiminnan suunnittelu yhdessä lasten kanssa, jolloin lapset osallistuvat osaston toiminnan suunnitteluun ja saavat äänensä kuuluville. Tavoittelin lapsille kokemusta siitä, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa osaston toimintaan. Työyhteisön kanssa halusimme myös luoda lapsille yhteisiä muistoja. Toiminnan suunnittelu toteutettiin lastenkokouksissa keskustelemalla ja itse toiminta osastoilloissa.

Arviointi keinoina käytin kyselyjä, havaintoja sekä päiväkirjaa. Toiminta piti sisällään neljä lastenkokousta ja neljä osasto-iltaa. Ajatuksena oli yhdessä tehdä jotain mukavaa ja antaa lasten osallistua. Toimintaan osallistuivat kaikki osaston lapset, mutta lasten määrä vaihteli osaston tilanteen mukaan.

Toiminnan yksi päätavoitteista oli saada siitä pysyvä osa osaston arkea ja tämä tavoite saavutettiin. Lasten ääni saatiin osastolla toiminnan avulla aiempaa paremmin kuuluviin ja kaikille oli tiedossa aika ja paikka, jossa omia mielipiteitään ja ajatuksiaan voi esittää. Toiminta sai positiivista palautetta sekä lapsilta että työyhteisöltä ja sen koettiin olevan piristävä osa vastaanotto-osaston arkea.

Teoria osassa käsittelen kriisin vaiheita, lastensuojelulakia lapsilähtöisyyttä sekä yhteisöllisyyttä ja lasten osallistumista. Työn loppuosassa kuvaan toimintaa ja arvioin sitä omasta, lasten ja työntekijöiden näkökulmasta.

Avainsanat: lapsilähtöisyys, yhteisöllisyys, lasten osallistuminen toiminnallisuus

Heidi Lautala

SUPPORTING CHILD-ORIENTED PARTICIPATION AT RECEPTION HOME

Year: 2010

Page: 52

This activity-based thesis belonged to a partnership project (Arki Action) within social services in Tikkurila. ArkiAction project is a co-operation project conducted by Laurea University of Applied Sciences and four child welfare units in Vantaa.

The purpose of the thesis was to develop the reception home activities at the unit for school-aged children. The main objective of the thesis was planning activities together with children. In this way, children can take part in the planning process and their opinions are heard. The idea was that children feel they can influence the unit activities. This would create shared memories for children. The planning took place in childrens' meetings and the activities were then accomplished in unit evenings.

The thesis process was evaluated with observations, diaries, and inquiries. The activity part of the thesis included four children's meetings and four unit evenings. Meetings and unit evenings were arranged once a week and the idea of those was to do something nice together and let children participate in unit activities. Everybody participated but the number of children varied based on the unit situation.

The theory part of the thesis consists of such subjects as phases in a crisis, child welfare act, child-orientedness, communality and children's participation. The different sessions and their evaluation are elaborated at the end of the thesis.

Keywords: child-orientedness, communality, children's participation, activity-based methods

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	7
1 VASTAANOTTOKOTI, KOULUIKÄISTEN VASTAANOTTO-OSASTO.....	8
2 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO.....	9
2.1 Sijoituspäätökset ja niiden perusteet.....	10
2.2 Sijaishuollon järjestäminen.....	11
3 KRIISITYÖ.....	12
3.1 Kriisin vaiheet.....	13
3.2 Auttaminen kiireellisen sijoituksen kriisissä.....	16
4 LAPSILÄHTÖINEN TYÖSKENTELY LASTENSUOJELUSSA.....	16
5 YHTEISÖLLISYYS JA OSALLISTUMINEN.....	19
5.1 Yhteisöllisyyden periaate.....	20
5.2 Yhteisön aktivointi.....	21
5.3 Lasten osallistuminen.....	22
6 TOIMINTA VASTAANOTTO-OSASTOLLA.....	24
6.1 Tavoitteet.....	25
6.2 Toiminnan rakenne.....	25
6.3 Lastenkokoukset.....	26
6.4 Osastoillat.....	29
7 TOIMINNAN ARVIOINTI.....	31
7.1 Oma näkökulmani.....	31
7.2 Lasten näkökulma.....	35
7.3 Työntekijöiden näkökulma.....	37
8 POHDINTA.....	39
LÄHTEET.....	46
LIITTEET.....	48
Liite 1 Tiedote lasten vanhemmille ja läheisille.....	48
Liite 2 Lasten palautelomake.....	49
Liite 3 Loppukysely ohjaajille.....	50
Liite 4 Työntekijöiden loppukyselystä koottua.....	51

JOHDANTO

Toteutin Arki Action-hankkeessa toimintakeskeisen opinnäytetyön kesäkuussa 2009 erääseen vastaanottokotiin, kouluikäisten vastaanotto-osastolle. Aiheena opinnäytetyössäni on lasten osallisuuden lisääminen ja tukeminen kouluikäisten vastaanotto-osastolla yhteisen toiminnan kautta sekä toteuttaa tämä lapsilähtöisesti. Toiminta koostui lastenkokouksista ja osastoilloista, joita havainnoin kuukauden ajan kouluikäisten vastaanotto-osastolla.

Aihe opinnäytetyöhöni nousi työyhteisöstä ja sen ajatuksesta kehittää toimintaa yhteisen tekemisen avulla siten, että toiminta olisi suunnitelmallista ja lapsilähtöistä. Osastolla ei aiemmin ole ollut säännöllistä yhteistoimintaa, johon työyhteisö toivoi tulevan muutosta opinnäytetyöni kautta. Pohdimme yhdessä työyhteisön kanssa, millä tavalla voisimme tukea ja lisätä lasten osallisuutta ja päädyimme ajatukseen osastoilloista sekä lastenkokouksista. Lastenkokouksia osastolla oli jo ollut epäsäännöllisesti, mutta opinnäytetyöni avulla toiminnasta oli tarkoitus tehdä säännöllistä ja pysyvää. Opinnäytetyöni tarkoitus on siis kehittää työyhteisön toimintaa säännöllisillä lastenkokouksilla ja osastoilloilla sekä sitä kautta tukea osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vastaanotto-osastolla.

Lastenkokoukset pidettiin joka tiistai ja osastoillat olivat torstaisin. Lastenkokouksessa lapset saivat mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa osaston toimintaan. Lastenkokousten kautta tavoiteltiin lasten äänen saamista kuuluviin. Lisäksi lastenkokouksissa käsiteltiin ajankohtaisia asioita osastolla. Osastoiltojen toimintaan lapset saivat mahdollisuuden vaikuttaa lastenkokouksissa, jolloin yhdessä suunnittelimme toimintaa eli toiminnasta tuli lapsilähtöistä ja se aktivoi lapsia osallistumaan. Lapsille tavoiteltiin toiminnan avulla kokemusta vaikuttamisen mahdollisuudesta. Uusi toiminta osastolla toi hieman muutoksia osaston vierailuaikoihin, joista lasten läheisiä tiedotettiin suullisesti ja kirjallisesti (Liite 1).

Keräsin tietoa havainnoimalla ja keräämällä palautetta toiminnasta kirjallisesti sekä suullisesti lapsilta ja työntekijöiltä. Havainnoin miten yhteinen toiminta vaikutti osaston henkeen, miten aktivointi näkyy lapsissa sekä tapahtuuko lasten välisissä suhteissa muutoksia. Tavoitteena oli saada lapset osallistumaan toiminnan suunnitteluun ja tarjota heille kokemus vaikuttamisen mahdollisuudesta sekä saada lasten ääni kuuluviin.

Opinnäytetyöni avulla etsin vastausta kysymykseen ”Miten lastenkokoukset ja osastoillat tukevat lasten osallistumista ja yhteisöllisyyttä?” Toiminnan kautta havainnoin tätä teorian avulla, mikä koostuu lapsilähtöisyydestä, yhteisöllisyydestä sekä lasten osallistumisesta. Raportissani myös kerron vastaanottokodista, lastensuojelulaista sekä sijaishuoltoon sijoittamisesta ja kriisityöstä, lapsilähtöisyyden ja yhteisöllisyyden lisäksi. Nämä teoreettiset

aihealueet liittyvät oleellisesti toteuttamaani toimintaan. Päämenetelmäni on havainnointi ja arviointi pitkin toteutusta. Lapsilta kysytään palautetta kertojen jälkeen ja heidän toiveensa sekä ideansa otetaan huomioon. Lapsilähtöisyys on asia, joka kulkee toimintani punaisena lankana.

1 VASTAANOTTOKOTI, KOULUIKÄISTEN VASTAANOTTO-OSASTO

Vastaanottokoti, jossa toteutin opinnäytetyöni, tekee vastaanottotyötä ympärivuorokautisesti lastensuojelulain mukaisesti sijoitetuille 0-12 -vuotiaille lapsille. Vastaanottokodissa on kolme vastaanotto-osastoa: kahdeksanpaikkainen 0-4-vuotiaiden osasto, kahdeksanpaikkainen alle kouluikäisten osasto sekä kahdeksanpaikkainen kouluikäisten osasto. Vastaanottokotiin kuuluu myös erillisessä kiinteistössä sijaitseva pidempiaikaisen kuntouttavan hoidon osasto, joka on tarkoitettu kouluikäisille lapsille. (Vastaanottokodin toimintasuunnitelma 2009.)

Lapsi tulee vastaanottokotiin sosiaali- ja kriisipäivystyksen sosiaalityöntekijän tai alueen sosiaalityöntekijän päätöksellä. Joskus lapsi voi tulla myös poliisin tuomana. Tulosyynä on usein hoidonpuute tai heitteillejätto, vanhempien mielenterveysongelmat, vanhempien päihteidenkäyttö tai lapsen kohdistuva väkivalta. Syynä voi olla myös lapsen itsetuhoisuus tai väkivaltaisuus. (Vastaanottokodin toimintasuunnitelma 2009.)

Vastaanottokodin toiminnan tavoitteena on, että lapsi voisi palata omaan kotiinsa muuttuneisiin ja turvallisiin olosuhteisiin. Tarvittaessa vanhempia tuetaan pärjäämään lastensa kanssa kotona. Joskus tarvitaan jatkosijoitus uuteen perheeseen tai pienkotiin tai pidempiaikaisen kuntouttavan hoidon osastolle. Lapsen tulevaisuutta koskevat päätökset pyritään aina tekemään yhdessä huoltajien kanssa. (Vastaanottokodin toimintasuunnitelma 2009.)

Kaikilla osastoilla sisäisiä yhteistyökumppaneita ovat psykologi, toimintaterapeutti, sosiaalityöntekijät ja perhetyöntekijät. Ulkoisia yhteistyökumppaneita ovat alueen sosiaalityöntekijät, psykiatriset sairaalat, perheneuvolat, koulut ja neuvola. (Vastaanottokodin toimintasuunnitelma 2009.)

2 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO

Lastensuojelun sijaishuoltoa ohjaa lastensuojelulaki. Lain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laissa myös määritellään lastensuojelun tavoitteet seuraavasti:

”Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteuttaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu”. (Lastensuojelulaki 2007/417 4§.)

Lastensuojelulaki uudistettiin vuonna 2007 ja uusi laki astui voimaan vuoden 2008 alusta. Uuden lain tarkoituksena on lapsen oikeuksien parempi turvaaminen ja lapsen edun huomioon ottaminen lastensuojelua toteuttaessa. Lapsen ja vanhempien oikeusturvan parantaminen sekä moniammatillisen yhteistyön edistäminen on myös ollut tavoitteena. (Mahkonen 2007:31.)

Lastensuojeluprosessin käynnistää tavallisimmin lastensuojeluilmoitus, joka on voinut tulla lapsen lähiverkostosta tai lapsen kanssa työskenteleviltä ammattilaistahoilta.

Lastensuojelulain (Lastensuojelulaki 2007/417 40§) mukaan sosiaalityöntekijä on ilmoitusten vastaanottoja, selvittelijä sekä lastensuojeluasiakkuuden tarpeen arvioija. (Myllärniemi 2006:23.)

Lastensuojelulain mukaan ensisijaisia keinoja lapsen ja perheen auttamiseksi ovat avohuollon tukitoimet, joihin tulee ryhtyä, jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat lapsen terveyden tai kehityksen tai, jos lapsi omalla käytöksellään vaarantaa oman terveytensä tai kehityksensä. Tukitoimenpiteitä voivat olla esimerkiksi taloudellinen tuki, perhetyö tai tukiperhe. Joskus avohuollon tukitoimenpiteenä voi olla lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle sijaishuoltoon, jota selvitetään jäljempänä. (Lastensuojelulaki 2007/417 34§.) Perheiden avuntarvetta ja auttamiskeinoja arvioidaan Myllärniemen (2006:24) mukaan lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä ja lisäksi siellä yhteistyössä perheen kanssa kartoitetaan tilannetta.

Lapsi voidaan sijoittaa lastensuojelun sijaishuoltoon useamman eri lakipykälän mukaan. Pykälät määrittelevät sijoituksen enimmäispituutta, ja perusteet sijoitukseen ovat erilaisia eri pykälien kohdalla. Päätöksen sijaishuoltoon sijoittamisesta tekee sosiaalityöntekijä, ja tahdonvastaisissa huostaanotoissa hallinto-oikeus. (Lastensuojelulaki 2007/417 37§, 38§, 40§.)

Avohuollon tukitoimena tehty sijoitus eroaa muista sijoituksista siten, että silloin lasta ei ole huostaan otettu. Lapsi voidaan sijoittaa yhdessä perheensä kanssa tai tarvittaessa yksin. Jos lapsi sijoitetaan sijaishuoltoon yksin, sen täytyy tapahtua huoltajan suostumuksella tai yli 12-vuotiaiden lasten kohdalla lapsen omalla suostumuksella. Perusteena sijoitukselle tulee olla, että se on tarpeellista lapsen tuen tarpeen arvioinnin tai lapsen kuntouttamisen kannalta tai että lapsen hoitoa ei voida muuten järjestää huoltajan sairauden tai muun vastaavan syyn takia. Sijoituksen kesto tulee määrittää sijoitusta valmisteltaessa, ja sitä on tarkasteltava vähintään kolmen kuukauden välein, jos lapsi on yksin sijoitettu. Mahdollinen huostaanoton tarve on myös arvioitava tällöin. (Lastensuojelulaki 2007/417 37§.)

2.1 Sijoituspäätökset ja niiden perusteet

Lapsi voidaan sijoittaa sijaishuoltoon kiireellisesti tilanteessa, jossa lapsi on huostaanoton kriteerien mukaisessa välittömässä vaarassa tai muuten kiireellisen sijoituksen tarpeessa. Ennen kiireellisen sijoituksen toteuttamista on selvitettävä lapsen ja huoltajan mielipide asiasta, jos mahdollista. Sijoittaa voidaan kuitenkin ilman mielipiteiden selvittämistä, jos selvittäminen viivästyttäisi sijoituksen toteuttamista ja aiheuttaa lapselle vaaraa. Kiireellinen sijoitus on voimassa 30 päivää, jonka aikana sosiaalityöntekijän täytyy tehdä huostaanotto päätös sijoituksen jatkamiseksi. Jos lapsen huoltaja ja yli 12-vuotias lapsi suostuvat sijoituksen jatkamiseen, aikaa huostaanottopäätökselle tai sen valmistelulle hallinto-oikeutta varten on tässä tapauksessa 45 päivää. Jos huoltaja tai yli 12-vuotias lapsi ei suostu huostaanottoon, eli se on tahdonvastainen, asia viedään hallinto-oikeuden päätettäväksi. (Lastensuojelulaki 2007/417 38§, 39§.)

Huostaanotto on näkyvä interventio lapsen ja perheen elämään, eikä sitä koskaan tehdä kevein perustein (Pösö 2004:202). Huostaanotossa puututaan lapsen ja perheen itsemääräämisoikeuteen, ja sen takia laki määrittelee huostaanoton edellytykselle kriteerit, joiden on täytyttävä, jotta huostaanotto voidaan toimeenpanna. Toisaalta, kun nämä kriteerit täyttyvät on lapsi huostaan otettava. (Taskinen 1999:3.)

Huostaanotolle asetettujen ehtojen mukaan kodinolosuhteiden tai lapsen oman käyttäytymisen täytyy uhata vakavasti tai vaarantaa lapsen kehityksen, avohuollon tukitoimet eivät ole mahdollisia tai riittäviä sekä jos sijaishuollon katsotaan olevan lapsen edunmukaista. Huostaanotto velvoittaa sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen järjestämään lapselle paikan sijaishuollosta. (Lastensuojelulaki 2007/417 40§.)

Huostaanottoa valmistelee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhdessä toisen lastensuojelutyöntekijän kanssa. Valmistelussa on selvitettävä lapsen mielipide, jos se on lapsen ikään nähden suinkin mahdollista. Lapsen huoltajaa on myös kuultava, jollei sille ole laissa määriteltyjä perusteltavia esteitä. Päätöksen huostaanotosta tekee johtava sosiaalityöntekijä, tai hallinto-oikeus tahdonvastaisissa tapauksissa. (Lastensuojelulaki 2007/417 41-43§.)

2.2 Sijaishuollon järjestäminen

Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää monin eri tavoin. Mahdollisia sijaishuollon muotoja ovat perhehoito sijaisperheessä tai laitoshoido. Näiden väliin jäävät ammatilliset perhekodit, jotka eivät varsinaisesti ole laitoshoidoita, mutta joissa on sijoitettuna yhtä aikaa useampi kuin yksi lapsi kerrallaan tai sisarukset. Lastensuojelulaitoksia ovat esimerkiksi vastaanottokodit, lastenkodit ja koulukodit. (Pösö 2004:206.) Laki määrittää lastensuojelutyöntekijöitä huomioimaan sijaishuoltopaikan valinnassa huostaanoton perusteet sekä lapsen tarpeet. Yhteydenpidon onnistumista läheisiin ja hoidon jatkuvuutta tulee myös arvioida. (Lastensuojelulaki 2007/417 49-50§.)

Kun lapsi sijoitetaan sijaishuoltoon, siirtyy oikeus päättää lapsen kasvatuksesta ja hoidosta lastensuojelutyöntekijöille. Lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten kohdalla tätä oikeutta käyttävät käytännössä siis laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunta. Lapsen huoltajuus säilyy edelleen vanhemmalla, tai sillä henkilöllä kenelle se on osoitettu. Laki velvoittaa lastensuojelutyöntekijät tekemään yhteistyötä lapsen huoltajien kanssa lapseen liittyvissä asioissa. (Lastensuojelulaki 2007/417 54§.)

Tuovilan (2001:17) mukaan kysymys huostaanottojen syistä on vaikeasti lähestyttävissä ja ratkaistavissa oleva kysymys. Yleisimmät syyt lasten sijoittamiseen kodin ulkopuolelle ovat vanhempiin ja heidän ongelmiinsa liittyviä, ja näin on liki poikkeuksetta pienten lasten kohdalla aina. Nuoren sijoittamiseen voi johtaa myös nuoren oma, itselleen vahingollinen käytös, mutta tämänkin taustalla on usein vanhempiin liittyviä seikkoja. Harvoissa tapauksissa

sijoittamisen tarpeen voi aiheuttaa esimerkiksi vanhempien kuolema tai pitkäaikainen sairaus, jos lähipiiristä ei löydy lapselle sijoituspaikkaa. (Helsingin kaupunki 2007:63-64.)

Suurimmaksi osaksi lapsen sijoittamisen tarpeen aiheuttaa siis vanhemman kyvyttömyys huolehtia lapsesta omien ongelmiansa takia. Ongelmat liittyvät hyvin usein päihteisiin ja/tai mielenterveyteen sekä tätä kautta myös taloudellisiin vaikeuksiin. Pienten lasten kohdalla etenkin äidin masennuksesta ja voimien loppumisesta aiheutuvat sijoitukset ovat tyypillisiä. Monesti on kuitenkin vaikea sanoa, mikä perheen varsinainen ongelma on, sillä lastensuojeluperheissä ongelmat ovat usein kytkeytyneet toisiinsa, ja niiden juuret juontavat pitkälle. (Bardy 2001:48-50.) Tuovila (2001:17) mainitsee myös ongelmien moninaisuuden sijoitettujen lasten perheissä ja toteaaakin, että ongelmien ollessa niin monimuotoisia ja kasautuneita on lähes mahdotonta määrittää perimmäistä syytä huostaanottoon. Tuovilan (2001:17) mukaan kyseessä on ennemminkin perheen, jopa sukupolven historiasta, ajautumisesta siihen pisteeseen, jossa yhteiskunta ei muilla keinoin kuin huostaanotolla kykene turvaamaan lapsen kasvua ja kehitystä.

3 KRIISITYÖ

Lastensuojelutyössä työntekijällä tulee olla valmius kohdata kriisissä oleva ihminen. Työntekijän on tunnettava kriisin vaiheet ja niihin liittyvät ominaispiirteet. Sen lisäksi on tärkeää kyetä tunnistamaan kriisiin liittyviä tunteita sekä pystyttävä ottamaan vastaan ja käsittelemään kriisissä olevan ihmisen vaikeita tunnepurkauksia, kuten vihaa ja aggressiota. Lastensuojelutyötä tekevän työntekijän on tärkeä tuntea kriisityön periaatteita ja sitä mitä ihmiselle kriisin aikana tapahtuu ja miten kriisissä olevaa ihmistä voi auttaa. (Sosiaaliportti 2009.)

Kriisiä on mahdollista määritellä usealla eri tavalla. Kriisi voidaan nähdä tilana, johon liittyy psyykkistä tuskaa, tasapainottomuutta ja elämän jatkuvuuden kyseenalaistamista. Usein kriisi on ihmiselle yllättävä, järkyttävä ja uusi tilanne, jossa ihmisen aikaisemmin käyttämät toimintamallit ja ratkaisut eivät ole toimivia tilanteen selvittämiseksi. Ihminen ei yleensä pysty tai osaa varautua kriisiin. (Sosiaaliportti 2009; Samulin 2007:14.) Pyykön (1990:12) mukaan tämä järkyttävän ja uuden tilanteen aiheuttaja, ulkoinen tekijä on sellainen, ettei asianomainen pysty sitä useinkaan tiedostamaan. Kriisit jaotellaan useimmiten kahteen ryhmään, kehityskriiseihin ja traumaattisiin kriiseihin (Samulin 2007:13). Traumaattinen kriisi on se kriisin laji, joka ihmisiä koskettaa lastensuojelussa. Samulin (2007:14) kirjoittaa traumaattisen tapahtuman olevan hallitsematon tapahtuma, johon ihminen ei voi vaikuttaa

omalla toiminnallaan. Tapahtuman aiheuttama muutos on yleensä niin suuri, että tavanomainen psyykkinen käsittelykyky ei riitä siihen (Samulin 2007:14).

Traumaattiset tapahtumat jaotellaan vielä kahteen alaryhmään. Yksittäisestä traumaattisesta tapahtumasta puhutaan tyyppin 1 traumasta. Ihmisen joutuessa kokemaan toistuvaa ja pitkäaikaista traumatisoitumista, kyseessä on 2. tyyppin trauma. 2. tyyppin traumoja ovat esimerkiksi jatkuva perheväkivalta sekä seksuaalinen hyväksikäyttö. (Samulin 2007:15.)

Ihminen reagoi kriisitilanteeseen yksilöllisesti ja ihminen kokee avuttomuutta, hämmennystä ja levottomuutta. Vaikea kriisi saattaa johtaa toimintakyvyn lamaantumiseen. Kriisissä on tietyt vaiheet, joiden mukaan se etenee ja selviytyminen kriisistä edellyttää vaiheiden läpikäymistä ja työstämistä onnistuneesti. Lastensuojelun työntekijä auttaa asiakasta selviytymään kriisin eri vaiheista ja sopeutumaan uusiin olosuhteisiin. Lastensuojelun työntekijän rooli on siis tärkeä. (Sosiaaliportti 2009.)

Työntekijän on tärkeä tietää, mistä voi saada kriisiapua vanhemmille tai lapselle, jos hän ei itse voi tai osaa auttaa kriisissä olevaa ihmistä. Kriisivaiheessa on arvioitava onko työntekijä henkilö, johon asiakkaana olevat henkilöt pystyvät tukeutumaan vai onko heidät ohjattava muualle ja huolehdittava kriisityön käynnistymisestä. (Sosiaaliportti 2009.)

Kriisityö on pääsääntöisesti lyhytkestoista, suunnitelmallista ja tavoitteellista auttamista. Se voi sisältää asiakastyötä, palvelujen välittämistä, hoivaa ja asiakkaan kokonaisvaltaista tukemista. Oleellista on myös ottaa lähiverkosto mukaan työskentelyyn. Kriisityön tekeminen edellyttää erityisosaamista, työntekijän on osattava arvioida ja ymmärtää kriisissä olevan henkilön yksilöllistä tilannetta. Lisäksi työntekijän on osattava rakentaa riittävä tukiverkosto kriisin keskelle joutuneen yksilön tueksi. (Sosiaaliportti 2009.)

Kriisityön tavoitteena on auttaa ihmisiä selviytymään tilanteestaan eli kriisityö ei ole terapiaa. Pyrkimys kriisityössä on estää kriisin vaiheisiin takertuminen ja patologinen kehitys. Lisäksi kriisityössä pyritään ohjaamaan kriisiin joutunut ihminen tarvittaessa saamaan terapeutista tai muuta jatkohoitoa. (Sosiaaliportti 2009.) Hammarlundin (2004: 156) mukaan on tärkeää auttaa lasta tunteiden käsittelyssä ja huolehtia lapsen oikeuksista kriisissä. Lapsella on myös oikeus avoimeen ja rehelliseen tietoon, jolloin pyritään selittämään tapahtunut ottaen huomioon lapsen ikä ja kehitystaso. (Hammarlund 2004:156.)

3.1 Kriisin vaiheet

Kriisi muodostuu neljästä eri vaiheesta (esim. Samulin 2007, Hammarlund 2004, Ruishalme & Saaristo 2007, Nurmi 2006, Palosaari 2008). Sökkivaihe on ensimmäinen kriisin vaihe ja syntyy tyypillisesti heti traumatapahtuman jälkeen ja se voi kestää useita vuorokausia. Tässä vaiheessa tyypillisiä tuntemuksia ovat tyrmistys, epäusko, hätä ja tuska. Epätodellisuuden tuntu ja painajaismaisuus ovat sökkivaiheelle tyypillisiä. Lisäksi henkilön voi olla vaikea ymmärtää tapahtunutta. (Sosiaaliportti 2009.) Samulinin (2007:16) mukaan sökkivaiheessa ihmisen koko energia on suunnattu pois tuskallisesta kokemuksesta ja hän saattaa näyttää ulospäin rauhalliselta, mutta voi olla myös yliaktiivinen. Sökkivaiheessa ihmisen kyky ajatella ja toimia järkevästi voi olla heikentynyt ja lisäksi hänen tilannehahmotuksensa voi olla puutteellinen. Myös ajan- ja todellisuudentaju saattavat olla puutteellisia. (Samulin 2007:16.)

Henkilön tunteet voivat vaihdella äärilaidasta toiseen; joku voi tulla vihaiseksi, joku itkee, joku on puhumaton ja joku voi mennä paniikkiin. Sökkivaiheelle on tyypillistä, ettei useinkaan muista jälkeensä mitään, ja silloin annetut tiedot saattavat unohtua täysin. Psykkinen sokki suojaa ihmisen mieltä sellaiselta tiedolta ja kokemuksesta, jota se ei pysty ottamaan vastaan. Tärkeää sökkivaiheessa on, että joku kuuntelee, huolehtii ja on lähellä. (Sosiaaliportti 2009.) Samulin (2007:16) kirjoittaa sökkivaiheen tehtävänä olevan suojata mieltä sellaiselta tiedolta, jota se ei vielä pysty ottamaan vastaan. Samalla kuitenkin ihmisen muistiin tallentuu tapahtumasta tietoa ja vaikutelmia, jotka nousevat esille myöhemmin (Samulin 2007:16).

Tyypillisiä oireita sökkivaiheessa ovat sekavuus, järkytys, puutteellinen tilanteen hahmotus, aistien terävöityminen, epäasiallinen käyttäytyminen, ajan ja todellisuudentajun heikentyminen, yliaktiivisuus tai flegmaattisuus sekä fyysiset oireet, kuten vapina, hikoilu, sydämen tykytys, vatsaoireet (Sosiaaliportti 2009). Samulinin (2007:16) mukaan sökkivaiheessa ihminen voi olla kyvytön liikkumaan, ja ihmisen tunteet saattavat olla kokonaan poissa. Sökkivaiheessa olevaa henkilöä voi auttaa olemalla rauhoittava, kuunteleva. Lisäksi turvallinen ilmapiiri, tilanteen haltuunotto ja kysymyksiin vastaaminen rehellisesti auttavat sökkivaiheessa olevaa henkilöä. (Sosiaaliportti 2009; Samulin 2007.)

Reaktiovaihe on kriisin toinen vaihe, jossa henkilö alkaa ymmärtää sen, mitä on tapahtunut ja reagoida siihen. Tämä vaihe on usein tunteiden myllerrystä: itkua, surua, syyllisyyttä ja epätoivoa. Tunnereaktiot voivat olla voimakkaita (Samulin 2007:17). Osa henkilöistä keskittyy syyllisen etsimiseen ja silloin keskeisin tunne on vihan ja aggressio, joka kohdistuu ulkopuoliseen ihmiseen tai tahoon. Syyttäminen on ihmisen suojamekanismi, joka suojaa omilta vaikeilta tunteilta. (Sosiaaliportti 2009.)

Tyypillisesti reaktiovaiheeseen liittyy myös pelkoa ja häpeää ihmisten kohtaamiseen traumaattisen kokemuksen jälkeen. Voimakkaat somaattiset oireet, kuten pahoinvointi,

rytmihäiriöt ja väsymys ovat myös mahdollisia. Reaktiovaihe kestää kahdesta neljään päivään, mutta se saattaa viedä useita kuukausiakin. (Sosiaaliportti 2009; Samulin 2007.)

Tyypillisiä merkkejä reaktiovaiheessa ovat pelko, suru, syyllisyys, kieltäminen, eristäytyminen ja hoivan tarve. Reaktiovaiheessa olevaa henkilöä voi auttaa saavuttamalla henkilön luottamuksen, kuuntelemalla henkilön tunteita, ajatuksia ja reaktioita, keskustelemalla ja jäsentämällä tapahtunutta, pyrkimällä luomaan turvallisen kontaktin sekä varautumalla ja hyväksymällä henkilön aggressiivisuus. (Sosiaaliportti 2009.)

Reaktiovaiheen kanssa osittain päällekkäin alkaa työstämis- ja käsittelyvaihe (Samulin 2007:17). Tässä kolmannessa vaiheessa henkilö käsittelee asiaa omassa mielessään joko tietoisesti tai tiedostamatta. Tyypillisiä oireita työstämis- ja käsittelyvaiheelle ovat muisti- ja keskittymisvaikeudet. Lisäksi tyypillistä on tavanomaisen joustokyvyn häviäminen, mikä voi johtaa siihen, että henkilö menettää malttinsa helposti ja saa epätyypillisiä raivokohtauksia. Tässä vaiheessa henkilö saattaa vetäytyä lähes kokonaan ihmissuhteista ja muista velvollisuuksistaan. (Sosiaaliportti 2009.)

Työstämis- ja käsittelyvaiheessa tavanomaista on, että henkilö on fyysisesti läsnä, muttei psyykkisesti. Tämä kriisin vaiheen työstäminen kestää yleensä kauan, jopa vuoden. Kriisireaktiot vähenevät hitaasti. (Sosiaaliportti 2009.) Työstämis- ja käsittelyvaiheessa ahdistuksen tunteet alkavat vähitellen väistyä ja tunteet saavat hahmon ja nimen, jolloin niistä on helpompi keskustella. Henkilö pyrkii tässä vaiheessa jäsentämään tapahtuneen ja yleensä pystyy siihen juuri tässä vaiheessa. Henkilöä, joka on kriisin työstämis- ja käsittelyvaiheessa voi auttaa antamalla aikaa ja olemalla hänen tukena. Tärkeää on myös olla positiivinen kuuntelija ja empaattinen myötäeläjä. (Sosiaaliportti 2009.) Tässä kolmannessa vaiheessa Samulinin (2007:17) mukaan ihminen alkaa aktiivisesti kääntyä traumaattisen tapahtuman aiheuttamasta kivusta pois ja suuntautua tulevaisuuteen. Tällöin myös ihmisen aikaisemmat kyvyt ja toiminnat alkavat palautua, ja syyllisyys ja vastuu alkavat tuntua helpommin kestettäviltä (Samulin 2007:17).

Uudelleen orientoitumisen vaihe on kriisin viimeinen vaihe, joka kestää koko elämän ja sen tavoitteena on hyväksyä asia ja oppia elämään sen kanssa. Traumaattinen kokemus on muodostunut osaksi henkilöä itseään ja hänen kokemuksiinsa. Tapahtuma ei kuitenkaan tässä kriisin vaiheessa ole jatkuvasti mielessä ja täytä ajatuksia. Voidaan sanoa, että kriisin kokenut henkilö on työstänyt kokemuksensa läpi. Uudelleen orientoitumisen vaiheessa tyypillistä on, että kriisin kokenut henkilö voi ajatella ja läpikäydä tapahtumaa sekä kohdata sen ilman ahdistusta tai pelkoa. (Sosiaaliportti 2009.) Ihminen saavuttaa uudelleen elämän

hallinnan tunteen, eikä enää tunne itseään avuttomaksi uhriksi, vaan kykenee vaikuttamaan aktiivisesti omaan elämäänsä (Samulin 2007:17).

3.2 Auttaminen kiireellisen sijoituksen kriisissä

Kiireellinen sijoitus herättää lapsessa ja vanhemmissa monenlaisia tunteita, joihin on tarjottava apua. Lapset tarvitsevat sijoituksensa aikana tukea tunteiden käsittelemiseen ja uuteen tilanteeseen sopeutumiseen. Väливаara (2004:12) kirjoittaa, että lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen kokemukset voivat liittyä perheväkivaltaan tai vanhempien päihdeongelmiin. Käsittelemättöminä tällaiset traumaattiset kokemukset saattavat ilmetä myöhemmin esimerkiksi käyttäytymishäiriöinä ja epäsosiaalisuutena (Sinkkonen 2001:156-159, 184-190). Tästä syystä lapselle tulisikin löytää oma tapa käsitellä kokemuksiaan ja ilmaista tunteitaan (Väливаara 2004:19). Lapsilähtöinen työskentely, jossa pyritään saamaan aito ja luottamuksellinen suhde lapsen ja työntekijän välille (Väливаara 2004:6-8) voi auttaa lasta kiireellisen sijoituksen kriisissä.

Vanhemmat tarvitsevat apua ja tukea lapsensa sijoituksen yhteydessä kokemassaan kriisissä. Vanhemmat kokevat menetyksen ja tarvitsevat siitä aiheutuvien tunteiden käsittelyyn apua. Lisäksi vanhemmat tarvitsevat apua uuteen tilanteeseen sopeutumiseen, oman elämän uudelleen järjestämiseen sekä etävanhempana toimimiseen. (Sosiaaliportti 2009.)

Kiireellisen sijoituksen kriisissä olevaa perhettä tuettaessa on tärkeää muistaa, että kukin ihminen on asiantuntija itseään koskevissa asioissa ja tuntee omat voimavaransa parhaiten. Työntekijä voi olla apuna löytämässä kullekin parhaiten sopivia kriisistä selviytymiskeinoja ja niiden käyttöönottoa. Tunteiden tunnistaminen, ymmärtäminen, hyväksyminen ja käsitteleminen sekä siihen liittyen kriisitilanteen kohtaaminen ja hyväksyminen ovat keinoja työstää kriisiä ja selviytyä elämässä eteenpäin. On myös olemassa erilaisia vertaisryhmiä vanhemmille ja lapsille. (Sosiaaliportti 2009.)

4 LAPSILÄHTÖINEN TYÖSKENTELY LASTENSUOJELUSSA

Ranskalainen Jean Jacques Rousseau esitti lapsikeskeisen kasvatuksen periaatteita jo 1700-luvulla teoksessaan *Émile eli kasvatuksesta*. Rousseauan pedagogiikassa keskeisintä oli lapsuuden ainutkertaisuus ja lapsen yksilöllisyys. (Hytönen 2004:16.) Rousseau korosti lapsen mahdollisuutta olla lapsi niin pitkään kuin mahdollista (Kurvinen ym. 2006:11).

Rousseaun ajatukset alkoivat kuitenkin näkyä kasvatuksessa vasta 1900-luvulla. Lapsikeskeinen kasvatustapa kehittyi pääsääntöisesti Englannissa, Yhdysvalloissa ja Keski-Euroopassa. Suomeen lapsikeskeinen pedagogiikka kantautui 1900-luvun alussa, mutta se unohtui pian toisen maailmansodan jälkeen. Uudelleen lapsikeskeisyydestä kiinnostuttiin Suomessa 1980-luvun alussa. (Hytönen 2004:9-10, 132-133.) Samoihin aikoihin lapsilähtöisyys erkani lapsikeskeisyydestä omaksi suuntaukseksi. Lapsilähtöisyyden määritelmässä on nähtävissä sekä lapsikeskeisen kasvatuksen historiaa että vaikutteita useista eri vaihtoehtopedagogioista. Useimmiten lapsilähtöisyys yhdistetään Reggio Emilia-pedagogiikkaan. (Kinos 2001:6-7.) Reggio Emiliassa tärkeänä pidetään aikuisen aitoa kiinnostusta lasta kohtaan sekä pyrkimystä todella kuulla lasta (Kurvinen ym. 2006:11). Lapsilähtöisyydestä ja lapsikeskeisyydestä saatetaan puhua synonyymeina. Ne eivät kuitenkaan ole sama asia. Lapsikeskeisyys asettuu aikuislähtöisyyden ja lapsilähtöisyyden väliin. Aikuislähtöisessä kasvatuksessa aikuinen nähdään tiedon välittäjänä ja lapsi kasvatuksen kohteena. Kasvatuksen tavoitteellisuus sekä aikuisen laatima etukäteissuunnitelma kasvatuksen toteuttamisesta, kuuluvat aikuislähtöiseen kasvatukseen. Lapsilähtöisessä kasvatuksessa aikuinen ja lapsi nähdään tasa-arvoisina osallistujina. Toiminta lähtee lasten mielenkiinnonkohteista. Lapsilähtöinen kasvatustapa ei kuitenkaan tarkoita, että lapsella olisi kaikki valta. Aikuinen on ennen kaikkea vastuussa lapsen oppimisesta. Lapsikeskeinen kasvatustapa yhdistää aikuislähtöisen ja lapsilähtöisen kasvatuksen. Lapsikeskeisessä kasvatuksessa lapsi nähdään toimintaan aktiivisesti osallistuvana. Aikuisen tehtävänä on kuitenkin ohjata lasta, jolloin lapsi toimii aikuisen ohjauksen alaisena. Käytännössä lapsikeskeinen kasvatustapa painottaa lapsilähtöisyyttä, mutta voi näyttäytyä myös aikuislähtöisenä kasvatustapana. (Kinos 2001:15, 20-21, 34-38.) Pulkkinen & Launonen (2005:62) määrittelevät lapsilähtöisyyden sisältävän lapsen huolellista kuuntelua, lapsen ajatusten ja tarpeiden kokonaisvaltaista ymmärrystä sekä hyvinvointia edistävän kulttuurin luomista.

Lastensuojelussa on perinteisesti työskennelty perhekeskeisesti. Työntekijät ovat työskennelleet aikuisten kanssa ja lasta on pyritty auttamaan perheen kautta, ei yksilöllisesti kohdaten. Tällainen työote kyllä suojelee lasta, mutta sivuuttaa lapsen omat kokemukset. Tämän seurauksena lapsi saattaa kokea, ettei hänen mielipiteillään ole väliä. Perhekeskeinen työote ei huomioi lasta tasavertaisena osallistujana, eikä lapsi tällöin pääse vaikuttamaan omaan elämäänsä. (Välivaara 2004:6.) On koettu, että lastensuojeluprosessissa lapsen ”ääni” ei pääse kuuluviin (esim. Hurtig 2003; Välivaara 2004). Kuitenkin lastensuojelulaki ja Yhdistyneiden kansakuntien lastenoikeuksien julistus korostavat lapsen oikeutta osallisuuteen ja päärooliin lastensuojelussa, kuten Ketola (2008:78) toteaa teoksessaan *Menetyksistä mahdollisuuksiin - perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi*.

Paljon puhutaan, että tutkimuksissamme tulisi kuulua lapsen oma ääni, kokemus ja oivallus, mutta Lahikaisen ym. (2008: 303) mukaan olemme vielä kaukana siitä ihannelilanteesta, jossa aikuisen ja lapsen kokemukset tasavertaisesti rikastuttaisivat toisiaan. Tarvitaan tuoreita näkökulmia, jotta lapsuuden monimuotoiset todellisuudet olisivat tasavertaisesti läsnä yhteiskunnallisessa todellisuudessa. Lapsen äänen saaminen kuuluviin entistä paremmin onkin pitkän ajan tavoite, jossa edistytään askel askeleelta (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008:303). Lapsi tarvitsee myös puolestapuhujia, jotta hän pystyy vaikuttamaan omaan elämäänsä ja osallistumaan aikuisten maailman asioihin (Lahikainen ym. 2008:303).

Lapsen kohtaamista on lastensuojelussa pidetty vaikeana ja aikaa vievänä (Välivaara 2004:11). Hurtig (2003:183-184) on kuvannut lapsen kohtaamista neljän metaforan kautta. Lapsi voidaan nähdä pommina, lippaana, pakastearkkuna tai riiviönä. Lapsen kohtaaminen on siis verrattavissa pommin purkamiseen tai sopivan avaimen etsimiseen. Työskentely voidaan myös automaattisesti suunnata vanhempiin lapsen sulkeutuneen tai ylivilkkaan käytöksen takia. (Hurtig 2003:183-184.) Yhteiskunnallinen lapsuustutkimus on pyrkinyt tuomaan esiin tutkimusten aitoa lapsinäkökulmaa. Tämä edellyttää, että asioita kysytään suoraan lapselta. (Ritala-Koskinen 2001:65-66, Ketola 2008:78-79.)

Tästä huolimatta lapsen kykyyn tuottaa tietoa omasta elämästään suhtaudutaan edelleen epäilevästi, kuten Ritala-Koskinen toteaa väitöskirjassaan (2001, 65-67). Ritala-Koskinen mukaan epäillään erityisesti lapselta saadun tutkimuksellisen tiedon luotettavuutta. Koetaan, ettei lapsi kykene erottamaan totuutta mielikuvituksesta. Oman tutkimuksensa perusteella Ritala-Koskinen toteaa, että lapsi on sosiaalisissa suhteissa joustava ja kykenevä toimija, kunhan aikuinen sallii lapsen omat tulkinnot. (Ritala-Koskinen 2001:66-67, 211.) Törrösen (1999:31) mukaan lapsen tutkimuksellinen näkökulma tarkoittaa lapsen ja aikuisen näkökulman erottamista. Molemmat näkökulmat ovat yhtä kiinnostavia. Tärkeämpää on, kumpi on kiinnostuksen kohteena. (Törrönen 1999:131.)

Lapsi ei kerro asioita samalla tavoin kuin aikuinen. On kuitenkin muistettava, että lapsi itse tietää parhaiten, mitä hän on kokenut tai miltä hänestä tuntuu. Lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen kokemukset saattavat liittyä perheväkivaltaan tai vanhempien päihdeongelmiin. (Välivaara 2004:12.) Käsittelemättöminä tällaiset traumaattiset kokemukset saattavat ilmetä myöhemmin esimerkiksi käyttäytymishäiriöinä ja epäsosiaalisuutena (Sinkkonen 2001:156-159, 184-190). Tästä syystä lapselle tulisikin löytää oma tapa käsitellä kokemuksiaan ja ilmaista tunteitaan (Välivaara 2004:19).

Lapsilähtöisen työskentelyn tarkoituksena on aidon ja luottamuksellisen vuoropuhelun

aikaan saaminen lapsen ja työntekijän välille. Lapsilähtöinen työote vaatii työntekijältä ennen kaikkea aikaa ja motivaatiota tavata lasta ja työskennellä hänen kanssaan. Se vaatii myös lapsen yksilöllistä kohtaamista ja lasta kiinnostavien työvälineiden kuten erilaisten pelien ja leikkien hallintaa. Lapsilähtöisen työskentelyn tarkoituksena on ennen kaikkea tavoittaa lapsen ääni ja kokemukset. Lasta, joka on elänyt vaikeissa olosuhteissa, ei välttämättä ole kuultu, eikä tämä lapsi ole tottunut siihen, että joku todella ymmärtäisi. Tämän vuoksi Väliavaara painottaa sitä, että lapsilähtöisen työskentelyn tulisi perustua vastavuoroiseen vuorovaikutukseen ja lapsen yksilölliseen huomioimiseen. Työn tuloksena lasta voidaan houkutella kasvamaan ja kehittymään sekä auttaa häntä ennen kuin terapia on välttämätöntä. (Väliavaara 2004:6-8, 10-13, 20.)

Lapsilähtöisessä työskentelyssä keskeistä on, ettei lapsen kanssa työskennellä vain puhumalla hänen kanssaan. Lapselle ominaisempia kommunikointitapoja ovat erilaiset toiminnalliset menetelmät kuten kädentaidot ja leikinomaisuus. Tällöin työskentely on konkreettisempaa ja havainnollisempaa kuin pelkkä keskustelu. Toiminta synnyttää aidon vuorovaikutuksen, jonka myötä lasta on helpompi kuulla. (Väliavaara 2004:12, 20.)

Väliavaaran (2004:13) mukaan parhaiten lasta tulee auttaneeksi, kun kasvuympäristö tarjoaa hänelle väyliä tunteiden ja kokemusten imaisemiseen. Väliavaara suosittaa tuen kohdistamista lasten lisäksi myös lapsen kanssa työskenteleviin, sijaisvanhempiin ja työntekijöihin. Lapsilähtöisen työskentelyn avulla lastensuojelun asiakkaana olevaa lasta voisi auttaa mahdollisimman aikaisin. (Väliavaara 2004:13.)

Ketola (2008:79-82) puhuu kymmenestä lapsilähtöisen työskentelyn periaatteesta. Lapsilähtöisen työskentelyn lähtökohtana on lapsi ja sitä ohjaa lapsen halukkuus osallistua työskentelyyn. Työskentelyssä on tärkeää huomioida lapsen yksilölliset ominaisuudet ja kehitystaso, lisäksi lapsella on oikeus olla osallistumatta. Lapsilähtöisen työskentelyn tulee olla eettisesti kestävä ja lapsen tulee kokea työskentelyn olevan mielekästä ja merkityksellistä hänelle itselleen. Ketola (2008:79-82) sanoo aikuisen heittävän tietäjän viitan pois harteiltaan työskennellessään lapsilähtöisesti, jolloin lapsilähtöinen työskentely on yhteistoimintaa ja jatkuvaa edestakaista liikettä aikuisen ja lapsen maailman välillä. Lapsilähtöisessä työskentelyssä ymmärrys rakentuu vuorovaikutuksessa, dialogissa. Dialogissa lapsi ja aikuinen voivat yhdessä ääneen tarkastella, jolloin voi syntyä uusia oivalluksia, ymmärrystä, mitä kummallakaan osapuolella ei ollut alussa. (Ketola 2008:79-82.)

Yhteisö käsitteen määrittely on osoittautunut ongelmalliseksi määritellä ja sillä onkin monta merkitystä riippuen siitä, minkä tieteen näkökulmasta käsitettä on tarkasteltu. Eri teoreetikot ovat määritelleet yhteisö käsitettä eri tavalla riippuen siitä, missä yhteydessä termiä on käytetty. Kalevi Kaipio on liittännyt yhteisön käsitteen yhteisökasvatukseen, joka on määritelty kasvatus- ja hoitomenetelmäksi. Yhteisön käsite on liitetty myös terapeutin yhteisön malliin, jota on sovellettu psykiatrisissa sairaaloissa. Yhteisön käsitteen käyttöön liittyy eri yhteyksissä vapaaehtoisuus, demokraattisuus, tasa-arvoisuus ja autonomisuus. (Asikainen 1999:19.)

Yhteisön käsitteestä on lähes sata erilaista määritelmää. Yhteisö on määritelty muun muassa sellaiseksi sosiaalisesti yksiköksi, josta voidaan tunnistaa tiettyjä ominaispiirteitä, kuten yhteenkuuluvuus, sosiaalinen vuorovaikutus ja yhteisen päämäärän tavoittelu. Yhteenkuuluvuus ilmenee ihmisen tarpeina kuulua johonkin ryhmään ja kokea itsensä hyväksytyksi. Yhteisö voidaan käsittää tunnesiteeksi, jossa yhteenkuuluvuus on yhtä kuin ”me henki”. (Asikainen 1999:19-20.) Opinnäytetyötäni ajatellessa voitaisiin puhua kasvatusyhteisöstä, johon kuuluu lasten vertaisryhmän lisäksi kasvattajayhteisö (ks. Kaipio 2000:11-12.), jonka muodostaa vastaanotto-osaston työryhmä. Tällöin yhteisö nähdään yhteisyyden lähtökohdista määräytyvänä toiminnallisena yhteisönä, jolloin yhteisyys kasvatusyhteisössä kehittyy vuorovaikutuksen avulla ja ryhmän identiteetti muotoutuu toiminnan seurauksena (Kaipio 2000:12).

Yhteisvastuullisuus liittyy yhteenkuuluvuuteen ja se ilmenee sosiaalisena kontrollina, ihmisten sitoutumisena toimintaan, väestön osallistumisena sekä yhteisten arvojen, normien ja solidaarisuuden merkityksenä. Yhteisöä koossa pitäviä voimia ovat yhteenkuuluvuus ja toisista välittäminen. Sosiaalinen vuorovaikutus ilmenee yhteisenä toimintana, sosiaalisina verkostoina ja sosiaalisena tukena. Lisäksi se on tietojen ja kokemusten jakamista toisten kanssa. Yhteisö on määritelty myös fyysisenä alueena, jossa ihmiset ovat vuorovaikutuksessa yhteisten tarpeiden ja päämäärien kartoittamiseksi. Tässä määrittelyssä korostuu ihmisten välinen vuorovaikutus, sosiaaliset suhteet ja toiminnallinen yhteys. (Asikainen 1999:20.) Haapamäki (2004:14) kirjoittaa yhteisöä voitavan pitää ihmisten yhteenliittymänä, jolloin yhteisöllisyys voidaan nähdä ilmauksena ihmisten myönteisestä yhdessäolosta ja vuorovaikutuksesta. Yhteenliittymä perustuu yhteiseen toimintaan ja yhteiseen päämäärään (Haapamäki 2004:14).

5.1 Yhteisöllisyyden periaate

Yhteisöllisen toiminnan edellytyksenä on, että vuorovaikutukseen osallistuu toimijoina yksilöistä muodostuva ryhmä. Altruismi eli pyyteettömyys voidaan liittää yhteisöllisyyteen, jolloin toiseen ihmiseen kohdistuva huolenpito merkitsee aitoa kiinnostusta, välittämistä ja hyväntahtoisuutta. (Asikainen 1999:20.) Kiesiläisen (1998:108) mukaan yksilöllisyys ei kuitenkaan ole yhteisöllisyyden vihollinen tai vastakohta.

Yhteisöjen merkitys on muuttunut nyky-yhteiskunnassa, mutta sen ja yhteisöllisyyden merkitystä ihmiselle ei voida mitätöidä. Yhteisöllisyys voi tarkoittaa sosiaalialalla toimintaperiaatetta, jossa aktivoidaan sosiaalista vuorovaikutusta, yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhteistä päämäärää sekä yhteisön terveyttä ja hyvää oloa. (Asikainen 1999:21-22.) Haapamäen (2004:14) mukaan yhteisö on paikka, jossa henkilö voi kokea yhteenkuuluvuutta, tulla ymmärretyksi, saada tukea, olla omana itsenään ja toimia itselle tärkeiden asioiden puolesta.

Hyvä yhteisö on täynnä toinen toisiaan kunnioittavia persoonallisuuksia. Voidaan sanoa yksilöllisyyden parhaiden puolten rikastuttavan yhteisön kokonaisuutta ja vahvistavan yhteisön kehittymistä. (Kiesiläinen 1998:108.) Haapamäen (2000:26) mukaan yhteisö voidaan myös nähdä välineenä, jota käytetään perustehtävän toteuttamiseen. Yhteisö voi olla väline kasvatusyhteisössä, jolloin pyritään hyödyntämään yhteisöllisyyden vaikutuksia lasten kanssa toimittaessa. Yhteisöllisyys on tapa toimia, jonka vuoksi yhteisöllisyyden toteuttaminen käytännössä on haastavaa. (Haapamäki 2004:26-30.)

Kaikkea toimintaa, joka rakentaa ja ylläpitää yhteisöä voidaan pitää yhteisöllisenä. Tällaista toimintaa voidaan kutsua rakentavaksi yhteisöllisyydeksi. Erilaiset kokous- ja sopimuskäytännöt rakentavat yhteisöä ja niissä esiin nousevat asiat antavat jokaiselle mahdollisuuden osallistua asian käsittelyyn ja sitä kautta mahdollisuuden vaikuttaa lopputulokseen. Yhteisesti sovittuja asioita on helpompi seurata ja noudattaa, jolloin on kysymys rakentavasta yhteisöllisyydestä. Yhteisöllisessä toiminnassa on kyse yhteisöllisestä ja yhteistoimintaan perustuvasta tavasta oppia. (Haapamäki 2004:15, 51.)

5.2 Yhteisön aktivointi

Asikainen (1999:22) toteaa kirjassaan, että yhteisön aktivointi on prosessi, joka edistää yhteisöä käyttämään omia sosiaalisia rakenteitaan ja voimavarojaan yhteisesti sovitun päämäärän tavoittelemiseksi. Yhteisön aktivointi voidaan nähdä myös yhteisöorientoituneena toimintana, jonka tavoitteena on muuttaa yhteisöä ja auttaa sitä ratkaisemaan ongelmiaan. Yhteisön aktivoimisen edellytyksenä on yhteistyö, joka käsittää työntekijöiden ja yhteisön jäsenten välisen yhteistyön sekä työntekijöiden välisen yhteistyön. (Asikainen 1999:22.)

Yhteisön osallistumisen aktivointi on ihmisten sitouttamista konkreettiseen toimintaan tavoiteltaessa yhteistä päämäärää. Osallistuminen voi olla hoidon vastaanottamista, tiedon jakamista ja vastaanottamista, suunnitteluun ja päätöksen tekoon osallistumista, yhteistoiminnallisuutta sekä sitoutumista yhteiseen toimintaan ja päätöksen tekoon. Yhteisön osallistumisessa asetetaan toisen asemaan, arvostetaan toista ja ollaan tasavertaisessa asemassa keskenään. Lisäksi edistetään yhteistä hyvää. (Asikainen 1999:22.)

Yhteisön aktivointi voi tapahtua muun muassa yhteisökokousten avulla. Yhteisökokoukset asettavat henkilökunnalle vastuullisemman roolin kuin mihin se on ehkä tottunut. Onnistunut yhteisökokous edellyttää, että työntekijät uskovat niiden hyötyyn itselle ja asiakkaille. Yhteisökokoukset lisäävät työntekijöiden ja asiakkaiden tietoutta häiriökäyttäytymisen luonteesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Lisääntynyt tietoisuus muuttaa sosiaalista rakennetta siten, että jatkossa häiriöt voidaan ehkäistä ennalta ja käsitellä paremmin, jos niitä ilmenee. Vähitellen yhteisökokousten säännöllisesti jatkuessa asiakkaat alkavat ottaa enemmän vastuuta. (Murto 1997:19.)

Keskeisimmät vaikutukset yhteisökokouksissa ilmenevät yhteisön kiinteyden lisääntymisenä, henkilökunnan vastuun ja asiakkaiden vastuun ja aktiivisuuden kasvuna, henkilökunnan ja asiakkaiden lähentymisenä sekä luottamuksen ja turvallisuuden paranemisenä. (Murto 1997:19). Haapamäki (2004:33) toteaa erityisen tärkeää olevan yhteiset hetket yhteisössä, jolloin voidaan käsitellä erilaisia yhteisön toimintaan liittyviä asioita ja vaikuttaa niihin. Yhteisökokouksissa käsiteltävät asiat tulee Haapamäen (2004:33) mukaan olla sellaisia, joita yhteisön jäsenet pitävät tärkeinä. Kokousten säännöllisyys on tärkeää, sillä se lisää yhteisön jäsenten turvallisuuden tunnetta. Yhteisön jäsenellä on säännöllisyyden myötä mahdollisuus tietää, että tiettyinä ajankohtana hän voi ottaa esille mieltä painavia asioita yhteiseen käsittelyyn. (Haapamäki 2004:34.)

5.3 Lasten osallistuminen

Lasten paikkaa ja asemaa avartava keskustelu yhteiskunnassa valtasi 1970-luvulla ensin suuret lastensuojelujärjestöt ja Yhdistyneiden Kansakuntien kansainvälisen lapsen vuoden 1979 myötä kaikki kansalaispiirit. Lapsen vuoden 1979 komitea kokosi muutospyrkimyksiä, kuten lapsen aseman parantamiseen tähtääviä oikeudellisia ja yhteiskunnallisia ehdotuksia. Valtio kuitenkin katsoi tärkeämmäksi lasten oikeusaseman parantamisen, jolloin se jätti lasten elin- ja kasvuoloista huolehtimisen kunnille. Valtion edustajien ja poliittisten päättäjien mielestä

riitti, että kuntien lastensuojelun sosiaalityöntekijät toimivat lasten edun puolestapuhujina. (Satka 2005:19.)

Lasten oikeuksien ja aseman kannalta merkittävä askel Satkan (2005:21) mukaan oli 1990-luvun alussa Suomessa ratifioitu Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus. Tällöin lasten oikeutta osallistumiseen määriteltiin siten, että lapsille ja nuorille tulisi turvata mahdollisuus osallistua ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti heitä koskevissa asioissa. Erityisesti korostettiin lasten kuulemista esimerkiksi lastensuojelussa, hallinnollis-oikeudellisissa toimissa. Lapsille haluttiin tuolloin myös taata mahdollisuus vaikuttaa yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen suunnitteluun sekä päätöksentekoon. Konkreettiseksi toimenpiteiksi esitettiin muun muassa lapsilähtöisten kasvatusta- ja opetusmenetelmien kehittäminen, lasten vaikutusmahdollisuuksien parantaminen sekä lapsen kuulumisen vahvistaminen häntä koskevissa oikeudellisissa asioissa. Tärkeäksi koettiin lasten vaikutusmahdollisuuksien parantaminen niissä yhteisöissä, joissa lapset viettivät suuren osan lapsuusaikansa päivistä, tarkoittaen esimerkiksi kouluja ja päiväkoteja. Kaikista näistä tärkeistä tavoitteista ja lasten osallisuuden määrittelemisestä huolimatta käytännössä juuri mikään ei edennyt toimenpiteiksi asti vielä tuolloin. (Satka 2005:21-22.)

Mitä on lasten osallistuminen? Sen perusajatuksena on, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluksi erityisesti perheissään ja lähiyhteisöissään, kuten kouluissa ja päiväkodeissa. (Satka 2005:18.) Näihin lähiyhteisöihin voidaan myös lukea vastaanottokoti. Lasten kohdalla Satkan (2005:18) mukaan osallistuminen tarkoittaa sitä, että lapsille taataan mahdollisuus toimia aktiivisina kuntalaisina ja kansalaisina, puhutaan mahdollisuuksien tasavertaisuudesta. Satkan (2005:18) mielestä lapset tarvitsevat uusia osallistumisen tapoja sekä perheissä että lähiyhteisöissään. Konkreettisenä esimerkkinä lasten osallistumisesta omaan elämäänsä vaikuttaviin ja yhteisiin asioihin on esimerkiksi kouluissa toimivat lapsiparlamentit. (Satka 2005:18). Lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksia voidaan kehittää vahvistamalla lasten omia resursseja ja omaa osaamista. Uusien vaikuttamiskeinojen avulla avataan uusia vaikuttamisen rakenteita esimerkiksi kouluissa ja harrastustoiminnassa. (Etelä-Suomen lääninhallitus 2004:13.)

Lasten osallisuudesta on esimerkkinä myös se, että lapset ja nuoret on otettu mukaan ympäristösuunnitteluun omista lähtökohdistaan tietävinä ja osaavina toimijoina. Lapset nähtiin ympäristön aktiivisina käyttäjinä, jonka seurauksena he olivat tulleet asiantuntijoiksi, joita suunnittelussa kannatti kuulla. (Satka 2005:19, Etelä-Suomen lääninhallitus 2004:13.)

Satka (2005:26) pohtii lasten osallistumisen suurimman haasteen käytännön tasolla olevan lapsille sopivat osallistumistavat. Tähän liittyviä kokeiluja on ollut yksittäisiä, mutta niitä ei ole juurikaan nimetty ja sen vuoksi lasten osallistuminen on helppo ohittaa. Sopivia

osallistumistapoja tulisi kehittää, etsiä ja kokeilla yhdessä lasten kanssa, heidän parissaan työskennellen. Se miten lasten ja aikuisten väliset suhteet ja lasten paikka näissä suhteissa nähdään, vaikuttaa lasten osallisuuden ja toimijuuden vahvistamiseen. Lasten kannalta parasta olisi päästä mukaan yhteisöihin, jolloin kasvavien sukupolvien yhteisöllisyyden kannalta tärkeät oppimisprosessit on turvattu. Nämä prosessit liittyvät muun muassa siihen, että lapset oppivat tietämään mihin he kuuluvat ja miten heidän tulee elää muut huomioon ottaen. (Satka 2005:26.) Tärkeää lasten osallistumisessa on myös se, että lasta kuullaan häntä koskevia päätöksiä tehtäessä (Etelä-Suomen lääninhallitus 2004:13).

Lasten osallistuminen on kokemus, jolla lapselle annetaan eväitä lapsen itsenäiseen kasvutapahtumaan, jossa hän oppii kantamaan vastuuta itsestään ja muista. Kokemuksen osallistumisesta voi tarjota lapselle esimerkiksi kokousten kautta, joiden merkitys aikuisten tulisi hahmottaa laajana. Lasten kanssa toteutetut kokoukset toimivat välineinä yhteisöllisyyden perustehtävän toteuttamisessa. Eli lasten kokouksille voidaan kussakin yhteisössä määritellä erilaisia tehtäviä. (Haapamäki 2004:39-40.)

Lasten kokouksissa lapset voivat esimerkiksi vaikuttaa tekemällä ehdotuksia toimintaan liittyen tai esittämällä vaatimuksia yhteisistä toimintatavoista. Tärkeää on ottaa lasten ehdotukset vakavasti ja toteuttaa niitä sen mukaan kuin se on mahdollista. Lasten kokouksissa on myös oleellista luoda yhdessä ilmapiiri, jossa on mahdollisuus esittää asioita tietäen, että ne otetaan vakavasti. Kokousten avulla voidaan myös osoittaa lasten ja aikuisten kykenevän yhdessä ratkaisemaan erilaisia ongelmia sekä opettaa lapset kuuntelemaan toisiaan ja aikuisia. Lasten kokouksien avulla tulisi voida taata jokaisen lapsen oikeus tulla kuulluksi. (Haapamäki 2004:40.)

Lasten kokoukset ovat aikuisille haasteellisia, sillä aikuisen on kyettävä asioiden käsittelyn yhteydessä tavoittamaan lasten tapaa hahmottaa maailmaansa. Haapamäen (2004:41) mukaan erityisen tärkeää olisi päästä eroon aikuisten kokousmuodollisuudesta ja löydettävä toimintamalleja, jotka sopivat paremmin lapsen hahmottamaan maailmaan. On tärkeää välittää lapsille yhteisten tilanteiden tärkeys sekä vastuu siitä, että yhdessä päätetään tärkeistä asioista ja lasten omalla osallistumisella ja mielipiteillä on merkitystä (Haapamäki 2004:41).

6 TOIMINTA VASTAANOTTO-OSASTOLLA

Tässä luvussa kuvaan toiminnan rakennetta eli käytännön toteutusta vastaanotto-osastolla ja kerron toiminnan tavoitteista sekä kuvaan havainnoimiani lastenkokouksia ja osastoiltoja.

Tavoitteet rakentuvat lapsia koskevista tavoitteista, omista tavoitteistani sekä työyhteisön kanssa sovitusta tavoitteista. Kuvaan ensin lastenkokoukset kronologisessa järjestyksessä ja sitten osastoillat.

6.1 Tavoitteet

Lapsia koskevat tavoitteet toiminnalle olivat toiminnan suunnittelu yhdessä lasten kanssa, jonka kautta lapset osallistuvat osaston toiminnan suunnitteluun ja saavat äänensä kuuluviin. Tätä kautta lapsille tavoiteltiin kokemusta siitä, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa osaston toimintaan. Halusimme myös tarjota lapsille yhteisiä muistoja toiminnan kautta.

Itse halusin kehittyä ohjaajana, ja lisätä yhteisöllistä ja osallistavaa toimintaa vastaanotto-osastolla opinnäytetyöni kautta. Koin myös tärkeäksi kohdata ja kuulla lapset ja toteuttaa toimintaa monipuolisesti lasten toiveet huomioiden. Halusin myös havainnoida millä tavalla yhteinen toiminta vaikuttaa osaston henkeen ja tunnelmaan sekä tarkastella miten aktivointi näkyy lapsissa. Pyrin myös ylläpitämään työntekijöiden työmielekkyyttä, vaikka osaston toiminta muuttui.

Työyhteisön kanssa päätimme, että opinnäytetyöni päätavoite on saada toiminnasta pysyvä osa osaston arkea. Toiminnan oli tarkoitus rytmittää hektistä arkea vastaanotto-osastolla eli kehittää työyhteisön toimintaa ja luoda osastolle jotain uutta. Toivoimme toiminnan tukevan myös vastaanottokodissa tehtävää arviointityötä.

6.2 Toiminnan rakenne

Toiminnan tarkoituksena oli järjestää säännöllistä toimintaa kouluikäisten vastaanotto-osastolle, jossa lapsilla olisi mahdollisuus tuoda omaa ääntään kuuluville sekä osallistua osaston toiminnan suunnitteluun. Toiminnasta oli tarkoitus saada jatkuva ja säännöllinen, ja opinnäytetyössäni tarkastelen ensimmäistä kuukautta eli neljää lastenkokousta ja neljää osastoiltaa. Toiminta aloitettiin kesäkuussa 2009. Toimintaan liittyen lasten vanhemmille ja läheisille jaettiin uudesta toiminnasta tiedote (Liite 1), sen lisäksi, että siitä kerrottiin suullisesti.

Opinnäytetyöni toiminta koostui lastenkokouksista ja osasto-illoista eräässä vastaanottokodissa kouluikäisten vastaanotto-osastolla. Lastenkokoukset pidettiin joka tiistai,

ja niissä lapsilla oli mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa yhteisen toiminnan suunnitteluun. Lastenkokoukset vaikuttivat osaston vierailuaikoihin siten, että vierailuaika päättyi tiistaisin jo klo 17, kun normaalisti se päättyi klo 18. Lastenkokoukset olivat kestoltaan noin puolen tunnin mittaisia ja ne aloitettiin aikuisten tiedottamisasioilla, jolloin käytiin osastoa koskevia tapahtumia läpi. Sen jälkeen tuli lasten puheenvuoro, jolloin jokainen sai vuorollaan kertoa omia toiveitaan ja mielipiteitään. Lapset saivat myös kommentoida aikuisten tiedotusasioihin ja kysyä niistä.

Osastoillat puolestaan pidettiin joka torstai ja silloin teimme koko osaston voimin yhdessä jotain mukavaa. Vietimme elokuvailtaa ja syntymäpäiviä, olimme retkellä ja teimme ruokaa. Osastoiltojen vuoksi vierailuaika osastolla päättyi klo 15, jotta yhteiselle toiminnalle jäi riittävästi aikaa ja saimme osaston rauhoitettua siihen. Osastoillat alkoivat klo 15 ja niihin oli varattu aikaa aina klo 19 asti, toiminnan kesto vaihteli kertojen mukaan niin, että iltatoimiin jäi tarvittava aika. Toiminnan tarve lähti työyhteisön toiveesta kehittää osaston toimintaa siten, että osastolla olisi säännöllistä toimintaa, jossa lapsen ääni pääsisi kuulumaan ja viikko-ohjelmasta olisi aika sekä paikka tällaiselle toiminnalle. Opinnäytetyöni toiminnan tavoite on siis kehittää työyhteisön toimintaa, lapsilähtöisen työskentelyn kautta.

6.3 Lastenkokoukset

Toiminta alkoi lastenkokouksella kesäkuussa. Koimme työyhteisön kanssa järkeväksi aloittaa toiminta lastenkokouksesta, jolloin lapsille voitaisiin kertoa opinnäytetyöstäni sekä muutoksista, joita se tuo. Päätimme työryhmän kanssa, että jokainen kokous kirjataan ja laitetaan kokouksen jälkeen seinälle, jolloin lapsilla on mahdollisuus käydä sitä lukemassa myös kokouksen jälkeen. Yleensä ohjaaja toimii kokouksissa kirjurina, mutta myös lapsilla oli mahdollisuus toimia kirjurina.

Ensimmäisessä kokouksessa oli paikalla viisi lasta sekä kaksi ohjaajaa. Kokous aloitettiin kertomalla lapsille opinnäytetyöstäni ja heillä oli mahdollisuus kysellä siitä. Kerroimme lapsille ajatuksena olevan pitää kokouksia joka viikko ja heillä on silloin mahdollisuus tuoda omia ajatuksiaan ja toiveitaan esille. Näitä toiveita sitten toteutetaan osasto-illoissa. Lapset olivat innoissaan kokouksesta, mutta myös hieman hämillään siitä mistä oli kyse. Kokouksessa lapset osallistuivat innokkaasti ja heillä oli paljon toiveita, koskien erilaisia retkiä ja paikkoja, joihin he halusivat päästä.

Ensimmäisessä kokouksessa siis kerrottiin lapsille opinnäytetyöstäni ja lisäksi kävimme alussa yhteisiä asioita läpi ohjaajan johdolla. Kertasimme osaston sääntöjä ja mietimme yhdessä lasten kanssa mikä olisi sopiva sanktio sääntöjen rikkomisesta. Lapset osasivat yllättävän

hyvin ehdottaa konkreettisia sanktioita. Ohjaajan johdolla kerroimme myös tulevista muutoksista osastollamme, jotka koskivat lasten vaihtumista osastolla. Lapset jaksoivat kukin omiin voimavaroihin nähden keskittyä hyvin ja antaa muillekin puheenvuoron, vaikka omien toiveiden esiin tuominen oli jokaiselle hyvin tärkeää. Lapset olivat niin innoissaan toiveiden esittämisestä, että puhuivat helposti toistensa päälle, mutta kun ohjaaja sanoi jakavansa puheenvuorot ja kaikkien saavan oman vuoron, jaksoivat lapset kuunnella myös toisten toiveita.

Ensimmäisessä kokouksessa ohjaaja ohjasi lapsia osastoillan toiveisiin liittyen kertomalla, että se pitää voida toteuttaa osastolla eli osastoillan ei ensimmäisellä kerralla ole mahdollista olla retki mihinkään kauemmas. Ohjaajan ohjauksesta huolimatta lapset esittivät toiveitaan päästä mm. Linnanmäelle, Puuhamaahan ja Heurekaan. Ohjaaja kirjasi toiveet todeten, että ne ovat muistissa tulevaisuutta ajatellen ja lasten toiveet on kuultu. Sitten ohjaaja ehdotti lapsia vielä miettimään tekemistä, jonka voisi toteuttaa osastolla. Lapset ehdottivat erilaisia leikkejä, pelejä sekä elokuvailtaa.

Ensimmäinen kokous oli jännittävä sekä lapsille että minulle. Lapsia tuntui jännittävän, koska he eivät vielä tienneet mistä on kysymys ja minua puolestaan jännitti se miten lapset suhtautuvat tuleviin muutoksiin, joita opinnäytetyöni tuo. Kuitenkin jännityksestä huolimatta kokous sujui kaikin puolin hyvin ja siitä jäi hyvä mieli jokaiselle. Kokouksen lopussa herkuttelimme mehulla ja kekseillä.

Toista lastenkokousta lapset osasivat jo hieman odottaa ja tämä ilmeni siten, että lapset tarkistivat ohjaajilta, milloin kokous taas on, ja lisäksi he suunnittelivat yhdessä etukäteen, mitä aikovat ehdottaa osasto-iltaan. Paikalla kokouksessa oli kuusi lasta ja kaksi ohjaajaa. Toinen kokous aloitettiin taas ohjaajien tiedotusasioilla. Tällä kertaa tärkeänä aiheena oli poistumisharjoitus tulipalon varalta. Ohjaaja puhui lasten kanssa siitä, mitä tulee tehdä, jos osastolle tai vastaanottokotiin syttyy tulipalo. Lapset osasivat kertoa miten tulee toimia ja samalla yksi heistä intoutui kertomaan omasta kokemuksestaan kotona. Puhuimme, että osastolta tulee poistua ohjaajan johdolla ja kerroimme mistä kaikkialta pääsee ulos sekä sovimme mihin kokoonnumme ulkona. Tulipalosta puhuminen oli lapsille jännittävää ja heillä oli siihen liittyen paljon kysymyksiä ja jopa pelkoja. Lapset miettivät esimerkiksi miten pääsevät ulos, jos tietyssä kohtaa palaa ja monia muita heitä huolettavia aiheita, mutta rauhoittuvat, kun todettu ohjaajan olevan vastuussa ja huolehtivan kaikista, jos tulipalo syttyy. Poistumisharjoituksesta keskusteltaessa lapset puhuivat toistensa päälle ja olivat hieman levottoman oloisia.

Ohjaajien osion jälkeen siirryttiin lasten toiveisiin, joita tällä kertaa olikin todella paljon. Toiveet olivat jälleen enimmäkseen retkiä mm. Puuhamaahan ja Linnanmäelle, jolloin lapsia

muistutettiin siitä, että osastoillan toiminta on pääasiassa tarkoitus olla osastolla tai lähiympäristössä tapahtuvaa toimintaa. Toiveiden esittäminen oli lapsille jälleen tärkeää ja mielekästä puuhaa, mikä ilmeni malttamattomuutena ja toisten keskeyttämisenä. Ohjaaja jakoi jälleen lapsille puheenvuoroja. Lapsille selvästi oli tärkeää saada oma ääni ja toive kuuluviin ja he osasivat hienosti hyödyntää siihen tarkoitettun ajan. Lapset osasivat tällä kertaa esittää myös ruokatoiveita, joita sitten keräsimme paperille ja toimitimme keittiöön emännälle.

Tässä toisessa kokouksessa lapset olivat selvästi levottomampia kuin ensimmäisessä kokouksessa. Luulen sen johtuneen siitä, että osastolla oli tapahtunut muutosta lapsissa, oli tullut uusia ja toiset olivat muuttaneet pois. Lasten levottomuus tuli ilmi liikehdintänä ja äänen voimakkuuden käytössä. Ohjaajan täytyi viedä kokous hieman nopeammin päätökseen, koska lasten keskittymiskyky oli jo ääri rajoilla. Tässä kokouksessa myös päätettiin lasten kanssa, että seuraavalla kerralla jokainen voi esittää kolme toivetta, jolloin ne kaikkein mieluisimmat toteutuisivat.

Toinen kokous vaati ohjaajilta enemmän kuin ensimmäinen levottomuuden vuoksi, mutta muuten se sujui ensimmäistä kertaa sujuvammin, koska suurin osa lapsista tiesi jo mistä oli kyse ja miten tuli toimia. Siinä oli kuitenkin myös jännitystä ilmassa uusien lapsien puolelta ja tämä näkyi lapsissa siten, että eräs tyttö ei puhunut kokouksen aikana lainkaan ja eräs poika käyttäytyi levottomasti ja hieman välinpitämättömästi kokouksen aikana.

Viikon kuluttua pidettiin kolmas lastenkokous, jossa oli paikalla samat lapset kuin edellisessä kokouksessa. Ohjaaja aloitti kokouksen keskustelemalla lasten kanssa osastolla esiin tulleen käyttäytymisen vaikutuksesta ja yhdessä mietittiin ratkaisuja tähän. Lapset olivat kuluneen viikon aikana häirinneet toisten unirauhaa metelöimällä nukkumaanmenoajan jälkeen. Lasten kanssa puhuttiin siitä, miksi on tärkeää antaa muille unirauha ja mietittiin mitä lapset voisivat tehdä toisin, jos itseä ei väsyttä. Lapset eivät aluksi tahtoneet nähdä käyttäytymisessään mitään ongelmaa, mutta keskustelun edetessä he oivalsivat ajatella asiaa eri näkökulmasta, miltä tuntuisi, jos itse olisi väsynyt ja toiset metelöisivät niin, ettei saisi nukuttua.

Kokouksessa myös sovittiin, että osastoiltana vietetään tällä viikolla erään tytön syntymäpäiviä, jotka sinä torstaina olivat. Lapset saivat tässä kokouksessa suunnitella, mitä leikkejä syntymäpäivillä olisi. Ja tuleva syntymäpäiväsankari sai esittää toiveensa juhlissa tarjottavista herkuista. Kokous oli kaikin puolin onnistunut, tällä kertaa lapset jaksoivat keskittyä hyvin, vaikka kokous pidettiin poikkeuksellisesti vasta iltapalan aikaan osaston muun toiminnan vuoksi.

Neljäs lastenkokous, joka osastolla pidettiin, oli hieman erilainen kuin aiemmat, sillä eräs tyttö halusi toimia kokouksen kirjurina ja hän myös johti kokousta jakamalla puheenvuoroja. Kokouksessa oli paikalla kuusi lasta ja kaksi ohjaajaa. Kokouksen kulku oli sujuva, alussa tyttö antoi ohjaajille puheenvuoron, koska oli aiemmista kerroista oppinut ohjaajien aloittavan kokouksen tiedotusasioilla ennen lasten puheenvuoroa. Kertasimme kokouksessa osaston sääntöjä, koska osastolle oli tullut uusia lapsia, joille säännöt eivät vielä olleet niin tuttuja. Lapsilla oli jälleen mahdollisuus pohtia sääntöihin liittyviä sanktioita, ovatko he niihin tyytyväisiä ja tuntuuko heistä, että ne ovat toimineet.

Kokouksessa tuli vahvasti ilmi tytön kyky johtaa ryhmää ja se kuinka toiset lapset kunnioittivat tätä tyttöä. Tyttö puuttui häiriökäyttäytymiseen ja vaati toisilta lapsilta asiallista käytöstä kokouksessa muistuttamalla, että kokouksen jälkeen olisi tarjolla herkkuja karkkipäivän kunniaksi. Kokouksessa ohjaajien läsnäolo riitti, eikä heidän tarvinnut puuttua kokouksen kulkuun, niin hienosti tyttö kykeni kokousta johtamaan.

Jokaisen lapsen toiveet kuultiin jälleen kokouksessa liittyen osastoillan suunnitteluun. Osastoillalle toivottiin taas monenlaisia retkiä, mutta aiemmista kerroista edistyneenä lapset osasivat esittää myös toiveita, joita oli mahdollista toteuttaa osastolla. Muutama lapsi toivoi yhdessä leipomista tai ruuanlaittoa, toiset eväsretkeä läheisen lammen rannalle.

6.4 Osastoillat

Osastoillat järjestettiin joka torstai, jolloin vierailuaika päättyi klo 15. Tällä tavalla saimme osaston rauhoitettua yhteiselle toiminnalle. Työyhteisössä olimme miettineet etukäteen, miten lasten toiveita osastoillan toiminnasta toteutettaisiin, sillä aavistimme niitä olevan monenlaisia. Päädyimme siihen, että osastoiltana työvuorossa olevat työntekijät voisivat valita lasten toiveista sen, mikä olisi mielekästä myös heille ja minkä he katsovat olevan toteutettavissa sinä päivänä. Tilanteet vastaanotto-osastolla kuitenkin vaihtelevat ja ne vaikuttavat siihen millaista toimintaa on mahdollista järjestää.

Ensimmäinen osastoilta pidettiin kesäkuun 2009 alussa ja siinä oli paikalla viisi lasta sekä kaksi ohjaajaa. Lastenkokouksessa ohjaaja oli auttanut lapsia toiveiden muodostamisessa, jotta se voitaisiin toteuttaa. Ohjaajan avustuksella lapset olivat toivoneet elokuvailtaa sekä erilaisia leikkejä ja pelejä, isompien retkien sijasta. Työvuorossa olevien työntekijöiden kanssa päädyttiin elokuvailtaan. Elokuvailta olisi riittävän rauhallista toimintaa, kun lapset jännittivät osastoiltaa ja tämä ilmeni levottomuutena. Elokuvailtaa varten kävimme

läheisessä videovuokraamossa vuokraamassa elokuvan ja lapset saivat ostaa elokuvaherkkuja samalla.

Lapset olivat innoissaan videovuokraamoon menosta. Valitsimme siellä yhdessä kolme elokuvaa, joista sitten äänestettiin vuokrattava elokuva. Teimme myös samalla pienen kävelyretken ennen kuin palasimme takaisin osastolle, jolloin lapset saivat ulkoilla ja näin kuluttaa energiaansa ennen elokuvan katsomista. Osastolle palattuamme yritimme luoda olohuoneeseen hieman elokuvateatterin tuntua pimentämällä huoneen.

Osastoilta oli lasten mieleen varsinkin, kun elokuva miellytti suurinta osaa lapsista. Lapsissa oli havaittavissa viihtymisen merkkejä, kun yhdessä porukalla tehtiin jotain mukavaa. Elokuvan vuokraaminen ei kuitenkaan odotetusti sujunut ilman pieniä kinoja, koska lapsilla oli eri mieltymyksiä. Pääsimme kuitenkin äänestyksen avulla yhteisymmärrykseen ja saimme elokuvan valittua.

Toinen osastoilta oli retki Linnanmäelle. Tätä reissua lapset odottivat kovasti ja olivat siitä hyvin innoissaan, koska he olivat kaikki tätä toivoneet. Kertoessamme retkestä Linnanmäelle lapset kiljuivat riemusta ja alkoivat suunnitella mihin laitteisiin aikovat mennä. Linnanmäelle lähti kuusi lasta ja kolme ohjaajaa. Kolme ohjaajaa takasi sen, että Linnanmäelle olisi turvallista lähteä isommallakin lapsijoukolla. Matkat kuljimme junalla ja kävellen, mikä jo itsessään oli osalle lapsista uusi asia. Lapsien innostus oli käsin kosketeltavaa ja tästä syystä matkalla heitä täytyi muistuttaa sekä opastaa kuinka junassa käyttäydytään. Linnanmäellä liikuimme pääosin ryhmänä, mutta vanhemmat lapset saivat myös kierrellä itsekseen, koska kaikki eivät päässeet samoihin laitteisiin. Vietimme Linnanmäellä useita tunteja ja kävimme myös syömässä siellä. Haastavinta retkessä oli mielestäni meno- ja paluumatkat. Mennessä lapset olivat innoissaan ja paluumatkalla osaa harmitti pois lähteminen ja he olivat myös väsyneitä. Ohjaajilta siis vaadittiin rajoittamista ja ohjaamista näillä matkoilla.

Kolmannella kerralla vietimme erään tytön syntymäpäiviä, jotka sattuivat olemaan osasto-ilta päivänä. Osastoilta aloitettiin juhlapöydän kattamisella, jossa jokainen lapsi sai vuorollaan auttaa ja lisäksi toiset lapset askartelivat syntymäpäiväsankarille syntymäpäiväkortin sekä istumapaikoille nimikortit. Koristeluita lapset olivat tehneet jo aiemmin ja osasto-iltana ne laitettiin paikoilleen ennen juhlien alkamista. Syntymäpäiville osallistui myös lapsen läheisiä sekä muutama lapsi toiselta osastolta oli kutsuttu. Tämä osastoilta oli siis erilainen kuin aiemmat osastoillat ulkopuolisten osallistujien vuoksi. Syntymäpäivien vietossa osastolla on ollut tapana, että syntymäpäiväsankari on huomion keskipisteenä juhliensa ajan. Tämä on toisinaan haastavaa toisille lapsille, koska usein vastaanotto-osaston lapsille on haastavaa jakaa huomio muiden kanssa. Lapset myös herkästi hakevat huomiota häiriökäyttäytymisen avulla. Tätä huomionhakuisuutta ilmeni myös näissä juhlissa, mutta se oli melko

pienimuotoista ja ohjaajan tukemana huomion hakija kykeni osallistumaan juhliin niiden loppuun saakka. Erilainen osasto-ilta oli mielestäni mukava, vaikka se toi uudenlaisia haasteita sen viettämiseen.

Neljännessä lastenkokouksessa lapset olivat toivoneet eväsretkeä ja ruuanlaittoa. Ruuanlaitto valikoitui osastoillan aiheeksi, sillä ilma ei suosinut ulkoilua. Yhdessä lasten kanssa mietimme mitä valmistaisimme ja päädyimme tortilloihin. Jaoimme lapsille eri tehtäviä, kuten kaksi lasta kävisi ohjaajan kanssa kaupassa hankkimassa tarvittavat ruoka-aineet ja mietimme yhdessä kuka tekisi mitään ruuan valmistuksessa. Jokainen lapsi sai pilkkoa kasviksia tortilloja varten, muutama myös paistoi jauhelihaa, lisäksi kaikki lapset kattoivat yhdessä pöydän. Kaikki tehtiin yhdessä ohjaajan kanssa ja lapset kyselivät välillä neuvoja, mutta olivat pääosin omatoimisia. Lapsissa oli havaittavissa eroja siinä kuka oli kotonakin tehnyt ruokaa ja kuka ei. Kaikki vaiheet toteutettiin pienryhmissä tai yksittäin rajallisten tilojen vuoksi. Lisäksi ohjaajat ajattelivat näin olevan helpompi ohjata lapsia kuin suuressa ryhmässä. Itse tehty ruoka maistui hyvältä kaikkien mielestä ja osa lapsista söi ensimmäistä kertaa elämässään tortilloja. Ruuanlaittaminen oli mielestäni mukavaa ja siinä sai myös jokaiseen lapsen kontaktin eri tavalla, koska toimimme pienryhmissä ja yksittäin.

7 TOIMINNAN ARVIOINTI

Arvioin toimintaa kolmesta eri näkökulmasta, jotka ovat minun oma näkökulmani, lasten näkökulma ja työyhteisön näkökulma. Tällä tavoin toivon arvioinnin olevan monipuolinen ja kattava sekä tuovan esiin erilaisia näkökulmia samasta asiasta. Arviointimenetelminä olen käyttänyt päiväkirjaa, havainnointia ja kyselylomakkeita. Lapsilta palautetta pyydettiin jokaisen toiminta kerran jälkeen sekä kirjallisesti että suullisesti. Työyhteisöltä saatu palaute on pääosin kerätty loppukyselyn muodossa, mutta myös heidän kanssaan käymieni keskustelujen avulla.

7.1 Oma näkökulmani

Toiminnan tarkoituksena oli kehittää työyhteisön toimintaa ja luoda osastolle jotain uutta. Opinnäytetyöni kautta uusi toiminta sai ponnahduslaudan toiminnan kehittämiseksi ja koko työyhteisö oli siitä mielissään. Oli mielenkiintoista miettiä yhdessä työyhteisön kanssa

toimintaa ja miten se olisi mahdollista toteuttaa. Mikä olisi hyvä paikka lastenkokouksille ja osastoilloille, ja mitkä aikapuitteet ne tarvitsisivat. Kun ne oli mietitty, oli helppo lähteä viemään toimintaa eteenpäin. Toimintamme tähtäsi myös siihen, että se jollain tavalla tukisi vastaanottokodissa tehtävää arviointi työtä ja koen, että lastenkokousten ja osasto-iltojen avulla saimme lapsista ja heidän ryhmätaidoista tarkempaa tietoa osaston arjen havainnoinnin lisäksi. Työyhteisö toivoi toimintaa mikä olisi säännöllistä ja antaisi lapsille mahdollisuuden vaikuttaa, jolloin ajatus lastenkokouksista ja osasto-illoista tuntui loogiselta. Ne tarjosivat tilaisuuden lapsille vaikuttaa ja tulla kuulluksi.

Kun toimintapäiviksi oli valittu tiistai ja torstai, olin mielissäni siitä, että lastenkokous pidettiin tiistaisin eli lasten pienenä karkkipäivänä. Silloin kokouksiin liittyisi myös herkuttelu, mikä varmasti parantaisi lasten keskittymistä tai ainakin tekisi kokouksista sitä kautta mielekkäitä. Koin myös hyväksi sen, että olimme työyhteisössä sopineet vuorossa olevilla työntekijöillä olevan mahdollisuus valita lasten toiveista se, minkä he kokisivat itselleen mielekkääksi. Se tietysti vaikutti siihen, että toiminta ei täysin ollut lapsilähtöistä, mutta näin sen siksi hyvänä, että tällöin opinnäytetyöni tuoma toiminta ei kuitenkaan pakottanut työntekijöitä mihinkään heille vastenmieliseen toimintaan. Tarkoitukseni oli siis myös ylläpitää työyhteisössä työnmielekkyyttä.

Lastenkokoukset sujuivat pääosin hyvin vaikka jokaisella kerralla olikin eroa siinä, miten lapset jaksoivat keskittyä kokoukseen. Ilmapiiri vaihteli levottomasta rauhalliseen ja se vaikutti siihen kuinka mielekkäältä kokouksen pitäminen tuntui minusta ja ohjaajista. Rauhallisia kokouksia oli huomattavasti miellyttävämpi pitää, koska silloin lapset kuuntelivat toisiaan ja keskittyivät vain kokouksen kulkuun, kun taas levottomilla kerroilla kokoukset olivat enemmän aikuisjohtoisia, jotta ne saatiin päätökseen. Levottomat kokoukset myös herättivät minussa lieviä ärsyyntymisen tunteita, jos lapset eivät yhtään kyenneet keskittymään tai edes kunnioittamaan toisten osallistujien rauhaa. Mieleen tuli toisinaan poistaa häiritsevä lapsi kokouksesta, jotta muilla olisi mahdollisuus suunnitella toimintaa rauhassa, mutta kuitenkin en kokenut sitä tarpeelliseksi näillä kerroilla. Yleensä lapsi pystyi keskittymään hieman paremmin, jos hänelle sanottiin, ettei kohta voi olla kokouksessa mukana käytöksensä vuoksi. Lapsille oli kuitenkin tärkeää osallistua ja vaikuttaa toiminnan suunnitteluun.

Lastenkokouksissa lasten ääni pääsi kuuluviin, mutta mielestäni ne olisivat voineet olla lapsilähtöisempiä. Nyt ne toteutettiin siten, että ohjaaja aloitti kokouksen ja toimi kokouksen puheenjohtajana, paitsi neljännessä lastenkokouksessa, jolloin lapsi toimi puheenjohtajana. En ole varma onko tulevaisuudessa mahdollista toteuttaa kokouksia niin, että lapsi toimisi puheenjohtajana, jolloin kokoukset olisivat täysin lapsilähtöisiä, koska lastensuojeluasiakkaina lapset tarvitsevat kuitenkin usein aikuisen ohjausta ja tukea tavallista

enemmän. Voisi ajatella olevan unelmatilanne, jos lapsi voisi olla kokouksen puheenjohtaja, mutta luulen, että se on käytännössä mahdollista toteuttaa äärimmäisen harvoin. Tietenkin siihen vaikuttaa myös se, millaisia lapsia osastolla milloinkin on ja miten he kykenevät keskittymään kokouksiin. Voisi tietysti pohtia yhdessä työyhteisön kanssa esimerkiksi kiertävän puheenjohtaja systeemin, jolloin jokainen lapsi saisi vuorollaan toimia kokouksen puheenjohtajana. Saavutin mielestäni tavoitteeni toteuttaa lasten toiveita monipuolisesti ja kuuntelin heidän toiveitaan tarkkaan. Tämä myös kehitti minua ohjaajana, koska minulla oli tilaisuus panostaa lasten kuulluksi tulemiseen entistä paremmin ja lisäksi minulle tarjoutui yhdessä työyhteisön kanssa aika ja paikka sen toteuttamiseen osastoiltojen kautta. Ruuanlaitto osastoilla jokainen lapsi sai omaa aikaa ohjaajan kanssa ja pääsi huomion keskipisteeksi, mikä on jokaiselle lapselle tärkeää.

Osastoillat aiheuttivat minulle jännittämisen tunteita etukäteen, sillä herkästi huomasin mieltäväni sitä pahinta mahdollista vaihtoehtoa, mitä voisi tapahtua. Omiin odotuksiini nähden osasto-illat sujuivat loistavasti, koska mitään todella kamalaa ei tapahtunut. Osasto-illat olivat miellyttävä kokemus ja nautin niiden toteuttamisesta, oli mukava onnistua toteuttamaan lasten toiveita ja saada siitä positiivista palautetta lapsilta. Vaikkakin välillä tunnelma oli hetkittäin kireä erimielisyyksien takia tai sitten lapsia jännitti tuleva niin paljon, että he olivat levottomia. Ensimmäinen osastoilta aiheutti lapsien välille pientä kinaa elokuvan valitsemisen suhteen, mutta siitä päästiin keskustelemalla ja äänestämällä. Elokuva valinta vaikutti siihen, miten paljon lapset pitivät osastoillasta, sillä jos mieluisaa elokuvaa ei oltu valittu, eivät lapset olleet yhtä tyytyväisiä osastoiltaan. Kaikki kuitenkin jaksoivat keskittyä elokuvan katsomiseen ja pitivät siitä. Parasta osastoilloissa oli mielestäni niiden monipuolisuus, jolloin toiminta säilyi mielekkäänä kaikille vaihtelevuuden vuoksi. Linnanmäen retkestä jäi paljon hyviä muistoja, mutta junamatkat olivat monelle lapselle haastavia. Lapsilla ei välttämättä ollut entuudestaan taitoja ja tietoja siitä kuinka junassa käyttäytyään ja lisäksi he odottivat perille saapumista niin paljon, etteivät olisi jaksaneet pysyä paikoillaan. Muistan ajatelleeni junamatkan alussa haluavani kääntyä takaisin ja jättää menemättä Linnanmäelle, jos siellä olisi yhtä levotonta. Junamatka herätti minussa hetkittäin häpeän tunteita, kun lasten puheet olivat hyvinkin sopimattomia. Lisäksi minusta tuntui kurjalle mukavan retken alussa olla hyvinkin tiukka ja rajata lapsia sanallisesti sekä fyysisesti, jotta he pystyisivät matkustamaan junassa. Ymmärsin toki sen olevan tärkeää, mutta olin toivonut, että matkatkin sujuisivat ongelmitta. Perillä kuitenkin lasten käytös muuttui ja meillä oli oikein mukava päivä Linnanmäellä. Tunnelma osastoilloissa oli joka kerta hieman erilainen, mutta erityisesti minulle jäi mieleen lasten innostunut odottaminen tulevasta toiminnasta.

Lapsia koskevana tavoitteena oli saada lapset osallistumaan toiminnan suunnitteluun ja sitä kautta tarjota heille kokemus, että osaston toimintaan oli mahdollista vaikuttaa omilla

toiveillaan. Tämä tavoite onnistuttiin mielestäni saavuttamaan hienosti, sillä kaikki lasten toiveet onnistuttiin toteuttamaan jossain vaiheessa toimintaa. Nämä positiiviset kokemukset puolestaan vahvistivat lasten luottamusta siihen, että heidän toiveitaan kuullaan ja niitä halutaan toteuttaa. Onnistuimme saamaan lasten äänen kuuluviin lastenkokousten kautta aiempaa paremmin ja mielestäni sitä vahvisti se, että kirjasimme jokaisen kokouksen ja laitoimme sen kaikkien luettavaksi seinälle. Lapsille oli hyvin tärkeää saada oma toiveensa kuuluviin ja se aiheutti lastenkokouksiin herkästi toisten päälle puhumista, mutta siitäkin selvittiin puheenvuoroja jakamalla. Lastensuojeluasiakkaana olevat lapset eivät ole välttämättä tottuneet tulla kuulluksi ja ymmärretyksi, joten luulen tämänkin vuoksi lapsille olleen tärkeää saada oma ääni kuuluviin, kun he olivat huomanneet ohjaajien heitä kuuntelevan ja vielä kirjaavan toiveet paperille. Paperilla lukeneet toiveet todensivat lapsille heidän tulleen kuulluksi ja osastoiltojen toteutus vahvisti tätä kokemusta. Mielestäni oli myös hienoa, että lapset itse keksivät voivansa esittää ruokatoiveita keittiölle, jolloin lapset voisivat tulla kuulluksi myös sitä kautta, että saisivat itselleen mieluisia ruokia ruokalistaan mukaan.

Toiminta loi lapsille yhteisiä muistoja, etenkin Linnanmäen reissua he muistelivat pitkään ja kertoivat yhä uudelleen missä laitteissa olivat käyneet ja mitä olivat Linnanmäellä tehneet. Linnanmäen retken jälkeen lapset olivat myös läheisempiä toistensa kanssa jollain tasolla, mikä ilmeni siten, että he viihtyivät hieman uudenvuodenlaisissa kokoonpanoissa aiempaan verrattuna. He myös miettivät yhdessä muistavatko he edellisen lastenkokouksen toiveita ja miettivät mikä toiveista mahdollisesti toteutuu seuraavalla kerralla. Lasten keskinäinen vuorovaikutus siis lisääntyi ja muuttui, jolloin siihen yhdistyi yhdessä suunnittelu. Lapset miettivät etukäteen yhdessä mitä he aikovat toivoa lastenkokouksessa osastoillan toiveisiin ja heidän ajattelustaan oli havaittavissa demokraattinen ajattelutapa, mikä näkyi siten, että moni toivoi samaa ja he totesivat vielä ääneen toiveen olevan lähes pakko toteutua, kun niin moni sitä on toivonut.

Havainnoin myös yhteisen toiminnan vaikutusta osaston yleiseen ilmapiiriin. Yhteinen toiminta vaikutti monella tavalla osaston ilmapiiriin. Se toi paljon positiivisia ilmiöitä, kuten yhdessä suunnittelun ja lasten keskinäisen vuorovaikutuksen lisääntymisen. Jokaiselle kuitenkin oli se oma toive tärkein, jolloin toisen toivetta saatettiin väheksyä ja jopa pilkata. Tässä lasten ajatuksena saattoi olla, että väheksytyä toimintaa ei ainakaan toteuteta tai sitten syynä vain oli oman toiveen tärkeys. Usein lasten toiveet kuitenkin olivat samankaltaisia ja kohdistuivat helposti osaston ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan, koska osastolta oli harvoin mahdollista päästä reissuihin. Lapsille myös sanoitettiin sitä, että itsellä saa olla itselleen mieluinen toive ja ettei muiden ole syytä pilkata toivetta, vaikka eivät itse siitä pitäisikään. Puhuimme lasten kanssa yksilöllisyydestä ja siitä, etteivät kaikki voi pitää samoista asioista ja on hyvä asia olla omia mielipiteitä. Mielestäni yhteinen toiminta myös toi lapsia toisilleen tutuimmiksi ja

lähensi heitä muinakin aikoina osastolla. Ilmapiirin voi sanoa olleen positiivisempi kuin aiemmin, mutta en kuitenkaan tarkoita sillä sitä, etteikö osastolla olisi ilmennyt myös riitoja ja erimielisyyksiä yhteisen säännöllisen toiminnan alettua. Mutta, jos tarkastelee asiaa laajemmasta näkökulmasta, oli lasten yhteinen oleminen seesteisempää ja toisinaan jopa hyvin vahvasti toiset huomioon ottavampaa kuin aiemmin.

Toiminnasta tuli mielestäni sujuvasti osa osaston arkea, se oli helppo saada säännölliseksi, sillä löysimme hyvän ajan ja paikan toiminnan pitämiseksi. Lisäksi ohjaajilla oli motivaatiota kehittää työyhteisön ja osaston toimintaa. Motivaatio ja työyhteisön halu tekivät muutoksesta helpon ja sujuvan, koska kaikki olivat hyvin sitoutuneita toimintaan. Myös suurin osa vanhemmista oli hyvin tyytyväisiä, että lapsille järjestettiin mahdollisuus tulla kuulluksi ja tehdä yhdessä jotain mukavaa. Sain kuitenkin myös eräältä vanhemmalta negatiivista palautetta, koska hän koki uuden toiminnan rajoittavan hänen mahdollisuuksiaan tavata lapsiaan ja hän myös syyllisti minua siitä, että yritän pitää hänet ja lapset erillään. Tämä ei tietenkään ollut toiminnan tarkoitus ja kävin kyseisen vanhemman kanssa keskustelua siitä, miksi toiminta on osastolla alkanut ja, että koko osaston työyhteisö on siihen sitoutunut. Luulen, etten koskaan kunnolla tavoittanut tämän vanhemman kanssa yhteisymmärrystä siitä onko toiminta tärkeää vai ei, mutta ajan kuluessa vanhempi hyväksyi vierailuaikojen muuttumisen eikä siitä enää halunnut keskustella. Tämän vanhemman suhtautuminen vaikutti hänen lapsiensa suhtautumiseen lastenkokouksiin ja osasto-iltoihin liittyen, sillä heistä oli toisinaan havaittavissa se, etteivät he olleet varmoja saisiko heillä olla hauskaa. Onneksi toiminta vei lapset mukanaan ja he osasivat siitä nauttia, vanhempansa mielipiteestä huolimatta.

7.2 Lasten näkökulma

Keräsin lapsilta palautetta jokaisen lastenkokouksen ja osastoillan jälkeen suullisesti sekä hymiölomakkeen (Liite 2) avulla. Palautteen antamisjärjestys vaihteli toiminta kerroissa, jolloin välillä keräsimme ensin suullisen palautteen ja sitten kirjallisen tai toisin päin. Lapsia neuvottiin kirjallisen lomakkeen täyttämässä, vaikka se oli tehty mahdollisimman yksinkertaiseksi. Pääosin lapsilta saatu palaute oli hymiölomakkeissa positiivista. Lomakkeessa oli kolme hymiötä: iloinen, kieltä näyttävä ja surullinen hymiö. Iloinen hymiö tarkoitti sitä, että oli kivaa, kieltä näyttävä hymiö tarkoitti sitä, ettei tykännyt ihan kaikesta ja surullinen hymiö puolestaan kuvasti sitä, ettei pitänyt toiminnasta ollenkaan.

Ensimmäisen kerran jälkeen kokouksesta kaikki viisi lasta antoivat iloisen hymynaaman, osastoillasta puolestaan neljä lasta antoi iloisen hymynaaman ja yksi kieltä näyttävän.

Suullisessa palautteessa tuli ilmi, että kieltä näyttävän hymiön antanut lapsi oli harmistunut siitä, ettei hänen äänestämäänsä elokuvaa oltu valittu. Toinen lastenkokous, jossa oli kuusi lasta paikalla sai 3 iloista hymiötä, kaksi kieltä näyttävää ja yhden surullisen hymiön. Suullisessa palautteessa lapset eivät kuitenkaan osanneet sanoittaa sitä, miksi olivat antaneet kieltä näyttävän tai surullisen hymiön. Eräs poika totesi kieltä näyttävän hymiön olevan niin hieno ja siksi antoi sen. Toiseen osastoiltaan eli Linnanmäen retkeen minulla oli jo etukäteen aavistus saamastani palautteesta. Lapset olivat odottaneet Linnanmäelle pääsyä niin paljon, että oletin kaikkien antavan iloisen hymiön palautetta kysyttäessä. Kaikki kuusi lasta antoivat kerrasta iloisen hymiön, aivan kuten olin odottanutkin. Ja retken mielekkyys oli myös havaittavissa jälkeenpäin, koska siitä lapset puhuivat pitkään positiivisesti ja muistelivat retkeä.

Kolmannessa lastenkokouksessa oli keskusteltu toisten unirauhan häiritsemisestä ja suunniteltu syntypäiväjuhlien ohjelmaa. Tähän kokoukseen osallistui kuusi lasta, joista kolme antoi iloisen hymiön ja kolme surullisen. Suullisessa palautteessa selvisi, että positiivisen palautteen antajat eivät olleet niitä lapsia, jotka olivat häirinneet toisten unirauhaa ja negatiivisen palautteen antajat olivat näitä ”häiriköitä”. Lapset sanoivat, etteivät olleet pitäneet siitä, että aikuiset puhuivat unirauhan häiritsemisestä, vaikka he olivatkin ymmärtäneet miksi siitä puhuttiin. Syntymäpäivien vietosta eli kolmannelta osastoillasta kaikki kuusi lasta antoi iloisen hymiön, mikä oli odotettavissakin, sillä lapset pitävät juhlista, vaikka eivät olisikaan itse juhlan sankareita. Lapset kertoivat olleen mukavaa herkutella kaikkien kanssa ja heitä myös jännitti mitä syntymäpäiväsankari saisi lahjaksi. Juhlissa oli mukavia leikkejä lasten mielestä ja heistä oli kivaa, kun kukaan ei jäänyt toiminnan ulkopuolelle.

Neljäs lastenkokous oli kokous, jonka kirjurina ja vetäjänä toimi eräs tyttö. Suullisessa palautteessa tuli esiin lievää kateutta, sillä eräs poika olisi myös halunnut olla kokouksen vetäjä, mutta ei tällä kertaa saanut olla. Palautteet hymiöissä olivat suullisen palautteen mukaisia, sillä viisi lasta antoi iloisen hymiön ja yksi kieltä näyttävän. Kirjurina toiminut tyttö oli erityisen tyytyväinen omaan rooliinsa ja myös kysyi voisiko joskus toistekin olla kirjuri - tämä hänelle luvattiin ja samalla todettiin, että muilla on siihen myös mahdollisuus, jos he haluaisivat. Neljännessä osastoillassa teimme tortilloja, johon kuului myös kaupassa käynti. Ruuanlaitto oli lasten mieleen, sillä kuudesta lapsesta viisi antoi iloisen hymiön ja yksi kieltä näyttävän. Suullisessa palautteessa lapset kertoivat kuinka oli kiva tehdä itse ruokaa ja se maistui todella hyvältä, ainoastaan se oli harmittanut erästä tyttöä, kun hän ei ollut päässyt kauppaan mukaan.

Kokonaisuutena lasten palaute oli hyvin positiivista sekä lastenkokouksista että osastoilloista, mikä oli mukava seikka huomata. Tämä vahvisti sitä asiaa, että toiminta oli tarpeellinen ja

lapsille mieluisa. Selvästi lapset olivat kokeneet tullessa kuulluiksi ja he olivat nauttineet toiminnasta. Lapset sanoivat erityisen mukavaa olleen mieltä mitä osastoilloissa voitaisiin tehdä ja suunnitella sen toimintaa. Lasten osallistuminen siis onnistui lasten näkökulmasta.

7.3 Työntekijöiden näkökulma

Uusi toiminta osastolla toi uusia haasteita myös työyhteisölle, koska totutut rutiinit muuttuivat hieman ja toivat sen kautta ohjaajille uutta omaan työhönsä. Aiempaan verrattuna toiminta osastolla oli suunnitellumpaa ja se sitoutti ohjaajia eri tavalla työskentelemään. Toimintaa pyrittiin muokkaamaan lapsilähtöiseksi, sillä työyhteisö koki olevan tärkeää saada lasten ääni kuuluviin, etenkin kun lastensuojeluasiakkaiden ääni on helposti kotona saattanut jäädä kuulumattomiin. Lasten osallistuminen toiminnan suunnitteluun oli myös hieman uusi asia siinä mielessä, että aiemmin se ei ollut suunnitelmallista. Nyt kuitenkin opinnäytetyöni kautta lasten osallistuminen toiminnan suunnitteluun nousi selkeämmin esille.

Ohjaajilta sain palautetta toiminnasta sekä suullisesti että kirjallisesti loppukyselyn (Liite 3) muodossa. Loppukyselyyn vastasi viisi ohjaajaa kuudesta ja se toteutettiin, kun toiminta oli jo vakiinnuttanut asemansa osastolla. Loppukyselyn tarkoituksena oli saada tietoa siitä, miten ohjaajat arvioivat lapsilähtöisyyden muuttuneen säännöllisen toiminnan myötä. Lisäksi halusin tietoa siitä, mitä ohjaajat olivat pitäneet lastenkokouksista ja osastoilloista sekä miten he haluaisivat kehittää tai parantaa toimintaa entisestään.

Arvioidessaan lapsilähtöisyyttä osastolla ennen lastenkokouksia ja osastoiltoja sekä nyt, kun toiminta oli säännöllistä, työntekijät kokivat lasten päässeen halutessaan vaikuttamaan osaston sääntöihin ja toimintoihin aiempaa enemmän. Työntekijöillä oli kokemus, että myös hiljaiset lapset saivat äänensä kuuluviin aiempaa paremmin, kun oli järjestettynä aika ja paikka, jolloin se oli mahdollista. Työntekijöiden mielestä lapset olivat oivaltaneet lastenkokouksen idean, mikä näkyi siten, että lapset mieltivät mitä asioita he kokouksiin tuovat. Kokousten myötä työntekijät kokivat myös, että toiminta oli muuttunut aiemmasta siten, että nyt lapsilla oli mahdollisuus vaikuttaa sääntöjen tekemiseen, mikä aiemmin oli ollut aikuislähtöistä. Osastoiltojen työntekijät kokivat mahdollistaneen lasten toiveiden toteuttamisen aiempaa enemmän. He myös olivat sitä mieltä, että lapset toivovat ja odottavat osastoiltoja, eivätkä halua jättää niitä väliin. Osastoillat olivat työntekijöille uusi juttu, jonka he kokivat positiivisena, varsinkin osastoiltojen näyttäytyessä lapsille mielekkäänä.

Työntekijöiden mielipide lastenkokouksista ja osastoilloista oli hyvin positiivinen. Monet nostivat esille sen, että ne tuovat mukavaa vaihtelua normaaliin arkeen, kun kaikki tietävät mitä on odotettavissa tiistaisin ja torstaisin. Työntekijät kokivat lastenkokousten ja osastoiltojen sopivan hyvin osaston rakenteisiin ja ne toimivat käytännössä, lisäksi he kokivat ne rauhoittavina tekijöinä muuten niin hektisessä ympäristössä. Mielekästä työntekijöille oli se, että toiminta mahdollisti työssä suunnitelmallisuuden, joka ei vastaanottokodin arjessa ole helppoa. Erään työntekijän sanoin: ”On kiva oikeasti viettää aikaa lasten kanssa niin, ettei osastolla ole vieraita. Toki ne aiheuttavat lisätyötä, mutta on tärkeää käydä osaston sääntöjä yhdessä läpi sekä suunnitella toimintaa torstaille. Harvoin kun tässä työssä mitään pystyy etukäteen suunnittelemaan.” Tärkeäksi he nostivat myös sen, että osastoillat ovat osaston omaa aikaa, jolloin ei ole vieraita paikalla ja sitä kautta lapsilla ei ole kateutta toisen vieraista, eikä kukaan odota vieraita torstaisin. Mielipiteissä nousi esille myös, että työntekijät olivat tyytyväisiä siihen, että oli määrätty aika ja paikka toiminnalle. Heistä oli tärkeää, että lapset pääsivät tuomaan esille itselleen tärkeitä asioita ja keskustelemaan asioista, jotka aiemmin olivat olleet aikuislähtöisiä. Työntekijät kokivat lapsilla olevan mahdollisuus päästä vaikuttamaan käytäntöihin ja omaan elämäänsä. Eräs työntekijä myös oli sitä mieltä, että toiminnan kautta lasten ryhmään kuulumisen tunne oli lisääntynyt.

Kysyin ohjaajilta myös ajatuksia siitä miten toimintaa voisi kehittää tai parantaa entisestään. Vahvimpana näkökulmana nousi esille, että osastoiltoihin kaivataan kolme työntekijää, jotta retket osaston ja vastaanottokodin ulkopuolelle mahdollistuisivat enemmän ja toiminta monipuolistuisi sitä kautta. Lisäksi eräs työntekijä mietti sitä auttaisiko kolme työntekijää pitämään osastoillat lapsilähtöisinä, kun osastotilanteet muuttuvat ja voivat muokata osastoilloista aikuislähtöisiä. Työntekijöiden toiveissa oli kokouspöytäkirja tai -malli, jotta kokoukset tulisi pidettyä myös silloin, jos osastolla olisi sijaisia. Osastoiltojen suunnitteluun toivottiin vielä tarkkuutta ja panostamista siten, että oikeasti paneuduttaisiin yhdessä tekemiseen pienryhmien sijaan. Työntekijätilanteeseen osastoiltoihin liittyen oli eräs ohjaaja pohtinut auttaisiko päivän vaihtaminen jollain tavalla. Toinen ohjaaja puolestaan oli pohtinut, että jos tiistaisin ja torstaisin olisi samat työntekijät, olisi sitoutuminen tiiviimpää. Hän kuitenkin totesi sen olevan valitettavasti listateknisesti mahdotonta toteuttaa, mutta koki sen ideaalitalanteeksi.

Loppukyselyn viimeisessä osiossa ohjaajilla oli sana vapaa. Erään ohjaajan sanoin: ”Hienoa, että sykäys osastoiltojen toteuttamiseen lähti liikkeelle näin. Toiminnasta ja sen tarpeellisuudesta on puhuttu osastolla pitkään, mutta olemme olleet saamattomia suunnitelmien saattamisessa käytäntöön.” Ohjaajat olivat myös positiivisesti yllättyneitä siitä, että lasten ideat osastoiltoihin olivat kivoja ja lapsista oli löytynyt lastenkokousten myötä uusia piirteitä, jotka eivät aiemmin olleet tulleet esiin. Työyhteisö koki kaikkien olevan sitoutuneita toimintaan, vaikka alussa olivat pelänneet miten osastoillat onnistuvat. Kokemus

työntekijöillä oli, että toiminta on onnistunut hyvin, isommalla ja pienemmällä porukalla. Toiminnan koettiin tuoneen vaihtelua työhön ja olleen onnistunut kokeilu. Erään ohjaajan palaute oli seuraavanlainen: ”Olen pitkään toivonut tällaista rakennetta osastolle. Mielestäni tämä on ollut vaivatonta toteuttaa, mutta on rytmittänyt viikkoja hyvin. Onnistunut kokeilu ja nyt jo juurrutettu tapa. Kiitos.”

8 POHDINTA

Opinnäytetyö prosessi on ollut minulle erittäin mielenkiintoinen ja opettava kokemus. Olen kokenut työskenteleväni tärkeän asian eteen, joka tuntuu olevan ajankohtainen monessa lastensuojelulaitoksessa ja tämä on kannustanut minua eteenpäin prosessissa. Myös työyhteisön positiivinen vastaanotto opinnäytetyötäni kohtaan antoi uskoa, että prosessista on hyötyä sekä minulle että työyhteisölle. Työskentelyni lastensuojelulaitoksessa on myös lisännyt kiinnostustani toiminnan kehittämiseen myös vastaanottokodissa. Prosessi on ollut pitkä ja haastava, mutta sen tärkeys on kannustanut minua jaksamaan ja panostamaan tähän hetkittäin raskaaseen opinnäytetyöprosessiin.

Opinnäytetyöni on tehty yhteistyössä työelämän kanssa ja olen aktiivisesti kuunnellut työyhteisön toiveita ja suunnitellut toimintaa yhdessä heidän kanssaan. Ajatus uuden toimintamallin luomisesta vastaanotto-osastolle oli innostava, mutta samalla myös haastava. Haasteellisuuden koin motivoivana osana työskentelyäni, sillä tiesin tällöin oppivani itsekin paljon uutta. Oli mielekästä kehittää lastensuojelulaitoksen toimintaa, koska lastensuojelutyö on lähellä sydäntäni ja koen sen kehittämisen monipuolisesti tärkeäksi. Kouluikäisten vastaanotto-osaston työntekijät toivoivat toiminnasta tulevan pysyvä osa osaston arkea ja he olivat tästä johtuen hyvin sitoutuneita toiminnan kehittämiseen lapsilähtöisemmäksi ja osallistavammaksi.

Lapsen on erityisen tärkeää saada oma äänensä kuuluviin, koska lapsi tarvitsee kokemuksen, että hänen mielipiteillään on väliä, kuten Väliavaara (2004:6) toteaa. Lastensuojelulaki ja Yhdistyneiden kansakuntien lastenoikeuksien julistus myös korostaa lapsen oikeutta osallisuuteen ja päärooliin lastensuojelussa, johon pyrimmekin toiminnan kautta. Toiminta nosti lapset päärooliin osaston toiminnan suunnittelussa ja heidän mielipiteensä sekä toiveensa kuultiin. Onnistuimme toteuttamaan lastensuojelulain ja Yhdistyneiden kansakuntien lastenoikeuksien julistusta käytännössä aiempaa paremmin toiminnan kautta.

Osana lapsilähtöisyyttä on saavuttaa aito ja luottamuksellinen vuoropuhelu ohjaajan ja lapsen välille, mistä myös Väliavaara puhuu teoksessaan Sijoitettu lapsi tunnepyörässä, menetelmiä ja

välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun (2004). Pitämistämme lastenkokouksista jokainen kokous ei ollut täysin lapsilähtöinen, vaan hetkittäin ne saattoivat olla hyvinkin aikuislähtöisiä. Tämä ilmeni siten, että lasten ollessa hyvin levottomia ohjaajan oli vietävä kokous loppuun niin, että edes tärkeimmät asiat saatiin käsiteltyä ja lasten toiveet osastolta varten kerättyä, mutta silloin ei mielestäni voitu puhua dialogisuudesta ohjaajan ja lapsen välillä. Toisaalta lapsilähtöisyys ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapsilla olisi kaikki valta. Ohjaajien on kyettävä mielestäni pitämään ”langat käsissään”, jotta lasten turvallisuuden tunne ei vähene. Olen kuitenkin myös sitä mieltä, että harjoitus tekee mestarin eli tulevaisuudessa kokoukset saavuttavat dialogisuuden paremmin. Toki dialogisuuden toteutumiseen vaikuttaa myös niin sanottu lapsiaines osastolla, joka herkästi vaikuttaa lastenkokousten kulkuun. Vuoropuhelu kokouksissa oli mielestäni kuitenkin aitoa ja sitä kautta vahvistimme lasten käsitystä siitä, että heidän mielipiteillään on merkitystä.

Lapsilähtöisyydestä puhuttaessa puhutaan usein siitä, että lapsen kanssa työskentelyn tulisi olla toiminnallista sen sijaan, että puhutaan. Mielestäni opinnäytetyö lisäsi tätä toimintaa osastolla entisestään ja sitä kautta nousi esiin välillä uusia asioitakin. Tekemisen lomassa lapsi saattoi alkaa tuottaa asioita kotoaan, joita ei aiemmin ollut osastolla kertonut. Tällainen tilanne tuli ilmi esimerkiksi osastoillassa, jossa laitoimme ruokaa, silloin eräs tyttö rupesi puhumaan, ettei koskaan kotona ollut laittanut ruokaa sillä tavalla, vaan hän oli ainoastaan lämmittänyt mikroaaltouunissa pitsaa. Hän kertoi samalla myös muita ruokaan liittyviä asioita kotoaan, joista osastolla oli aiemmin ollut vain olettamuksia. Ruuanlaittamisen lomassa ohjaaja sai luotua aidon ja luottamuksellisen vuoropuhelun lapsen kanssa, joka on myös lapsilähtöisyyteen liittyvä asia. Säännöllinen toiminta myös mielestäni loi turvallisen ilmapiirin ja rytmitti viikkoja mukavasti, sillä kaikille oli selkeää, mitä tapahtuu tiistaisin ja torstaisin.

Haapamäen (2004:15) mukaan kaikkea toimintaa, joka ylläpitää yhteisöä voidaan pitää yhteisöllisenä. Erilaiset kokous- ja sopimuskäytännöt rakentavat yhteisöä ja niissä esiin nousevat asiat antavat jokaiselle mahdollisuuden osallistua asian käsittelyyn ja sitä kautta mahdollisuuden vaikuttaa lopputulokseen (Haapamäki 2004:15, 51). Näiden kriteereiden perusteella opinnäytetyöni avulla kehitetty toiminta tuki yhteisöllisyyden syntymistä vastaanotto-osastolla. Mielestäni lapset saivat loistavasti mahdollisuuden vaikuttaa sekä kokemuksen siitä, että heidän mielipiteillään on merkitystä. Lapset todella aktivoituivat vaikuttamaan, kun huomasivat toiveiden toteutuvan ja tämä aktivoituminen oli mielestäni tärkeää sekä lasten että työyhteisön kannalta. Toiminta muuttui lapsilähtöisemmäksi ja sitä kautta se toi mielestäni uutta myös osastolle, kun lapset saivat vaikuttaa yhteiseen tekemiseen entistä enemmän. Tärkeäksi koen myös sen, että toiminta saatiin osaksi osaston rakenteita, jolloin toteuttaminen oli helpompaa eikä kertoja jäänyt välistä.

Lastenkokouksissa lapset pääsivät vaikuttamaan toiveita esittämällä osastoiltoihin ja osallistumalla yhteisten sääntöjen suunnitteluun. Lasten toiveet ja ehdotukset otettiin vakavasti ja ne pyrittiin huomioimaan toiminnan toteutuksessa osastoilloissa. Lastenkokousten avulla myös hiljaisemmat lapset saivat äänensä kuuluviin paremmin ja sitä kautta heille varmasti syntyi kokemus oman mielipiteensä tärkeydestä ja merkityksestä. Positiivista oli havaita lasten innostuneisuus yhteisen toiminnan suunnittelussa sekä työyhteisön sitoutuneisuus toiminnan toteuttamiseen. Lasten osallistuminen toiminnan suunnitteluun onnistui mielestäni hyvin ja heidän mielipiteillään oli oikeasti merkitystä, mikä näkyi siinä, että toiminta perustui heidän toiveisiinsa. Ja toiveita toteutettiin siinä määrin, kun se oli mahdollista. Lapsilla oli siis aidosti mahdollisuus vaikuttaa ja heidän oma aktiivisuutensa tuki sitä. Kuitenkin tätä voisi tulevaisuudessa kehittää entistä lapsilähtöisemmäksi esimerkiksi siten, että lapset toimisivat jokainen vuorollaan kokouksen puheenjohtajana, jos itse haluaisivat. Lapsilähtöisyyteen ja osallistumiseen kuitenkin liittyy myös mahdollisuus olla osallistumatta. Toinen kehittämisvaihtoehto kokouksiin voisi olla se, että lapset toimisivat vuorollaan kokouksen kirjureina ja ohjaaja vetäisi kokouksen. Mielestäni nämä vaihtoehdot lisäävät lasten aktiivisuutta ja antaisivat lapsille uudenlaisen kokemuksen lastenkokouksesta, kun nyt kokouksissa pääosin aikuinen toimi puheenjohtajana ja kirjurina. Toiminnan tärkeys lapsille oli havaittavissa sen kautta, ettei kukaan halunnut jättää lastenkokousta tai osastoiltaan väliin, vaan jokainen lapsi koki ne hyvin tärkeiksi.

Kriisityön näkökulmasta pohtiessani toimintaa koen sen auttaneen lapsia selviytymään eri kriisin vaiheista ja omasta tilanteestaan. Näistä seikoista myös Hammarlund (2004:156) puhuu teoksessaan. Kriisityön tavoitteena on myös auttaa lasta tunteiden käsittelyssä ja huolehtia lapsen oikeuksista (Hammarlund 2004:156). Toiminta herätti lapsissa monenlaisia tunteita, kuten pettymyksen, jos omaa lempielokuvaa ei valittu, jolloin toiminnan ohella ohjaajat sanoittivat lapselle hänen tunteitaan ja sitä kautta auttoi lasta käsittelemään kokemiaan tuntemuksia. Hammarlundin (2004:156) lapsella on myös oikeus avoimeen rehelliseen tietoon ja sitä pystyimme jakamaan entistä paremmin lastenkokousten kautta, kun yhdessä mietimme sääntöjä ja keskustelimme osaston asioista. Kriisissä olevan lapsen kanssa työskenneltäessä lapsilähtöisesti on mielestäni oleellista se, että lapsi tulee kuulluksi. Koenkin lapsilähtöisen työskentelyn osastolla tarkoittaneen ennen kaikkea sitä, että lapsen ääni tuli kuuluviin, koska lastensuojelussa, etenkin vastaanotto-osastolla muunlainen lapsilähtöisyys on haastavaa.

Toiminnan avulla vastaanottokodissa tehtävä arviointityö on saanut yhden näkökulman lisää, kun lapsia on voitu havainnoida lastenkokouksissa ja osastoilloissa ryhmän jäsenenä eri tavalla kuin normaalissa arjessa. Toiminta on tuonut lapsista ohjaajille uutta tietoa, joka ei välttämättä muuten olisi tullut ilmi, joten arviointityön kannalta on saatu lisää oleellista tietoa lapsen tilanteesta ja kyvystä toimia. Nämä tiedot ovat saattaneet vaikuttaa siihen, mitä lapsen tulevaisuuden kannalta on katsottu oleelliseksi. Kuitenkin koen, ettei toiminta

ollut itsetarkoitus, vaan se, että aikuisen ja lapsen välinen suhde lujittuu ja lapsiin saadaan kontakti. Näiden avulla lapsista saatiin uutta tietoa ja heitä pystyttiin tukemaan heidän kasvussa ja kehityksessä. Lapset saivat tilaisuuden opetella normaalia arkea, jota kotona ei välttämättä ole ollut. Toiminta oli väline saavuttaa näitä asioita osastotyössä.

Miettiessäni mitä olen oppinut prosessin aikana, ensimmäisenä nousee mieleeni se kuinka tärkeää on saada toiminta osaksi rakenteita, jotta siitä tulee säännöllistä ja pysyvää. Oli mielenkiintoista suunnitella toiminta alusta alkaen työyhteisön kanssa ja sitä kautta kehittää osaston työtä. Opinnäytetyöni avulla lastenkokouksista ja osastoilloista on tullut vakiintunut osa osaston arkea, joka rytmittää viikkoa. Se, että toiminta suunniteltiin rakenteiden sisälle ja sille varattiin oma aika ja paikka, varmisti sen, että toteutuksesta tuli säännöllistä. Vierailuaikojen muokkaaminen osastolla oli myös oleellinen osa toiminnan mahdollistamista. Säännöllinen toiminta ja etenkin osastoillat olivat olleet työyhteisön haaveena jo pitkään, mutta vasta opinnäytetyöni kautta se sai oman paikkansa osaston arjessa. Mielestäni se johtuu siitä, että toiminta suunniteltiin osaksi osaston rakenteita. Toteutuksen onnistumiseen vaikutti myös työyhteisön sitoutuneisuus. Olen myös pohtinut sitä, olisiko ilman opinnäytetyötäni koskaan aloitettu vastaavaa toimintaa osastolla ja luulen, että se saattaisi edelleen olla vain pohdinnan asteella ilman, että opinnäytetyöni olisi ”velvoittanut” aloittamaan sitä. Olen ylpeä siitä, että osittain minun ansiosta toiminta on vakiinnuttanut paikkansa osastolla, väheksymättä sitoutuneita työntekijöitä, ja tuonut osastolle paljon uutta sekä kehittänyt työyhteisön toimintaa.

Toiminnan merkitys ja tärkeys osastolla on noussut esille monella tavalla. Toiminta on tuonut lapsille ajan ja paikan tuoda esiin itselle tärkeitä asioita. Sen avulla on onnistuttu tukemaan lasten kasvua itsenäisiksi ja aktiivisiksi vaikuttajiksi. Vuorovaikutus lasten kanssa on saavuttanut aiempaa paremmin dialogisuuden ja myös lasten keskinäinen vuorovaikutus on kehittynyt. Tämä on ilmennyt muun muassa lasten yhteisellä suunnittelulla mitä asioita he tuovat lastenkokouksiin ja mitä he aikovat toivoa osastoiltaan. Toiminta on saavuttanut tavoitteensa luoda osastolle jotain uutta ja pysyvää sekä samalla saada lasten ääni aiempaa paremmin kuuluviin. Osastoiltojen toiminta on tuonut vuorovaikutukseen uusia ulottuvuuksia niin lasten ja aikuisten välillä kuin lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen. Säännöllinen toiminta saattaa joskus tuntua rasitteelta ja mieleen voi herätä ajatuksia siitä, ettei tänään jaksaisi pitää lastenkokousta, mutta lasten innostus edesauttaa myös itseä jaksamaan. Sen lisäksi se, että kokee tärkeäksi saada lasten äänen kuuluviin saa panostamaan tämän kaltaiseen toimintaan.

Osastoiltojen sujuvuuden vuoksi olisi jatkossa mukava, jos listateknisesti jokaiselle torstaille saataisiin kolme työntekijää iltavuoroon. Tällöin mahdollistuisivat enemmän myös retket talon ulkopuolelle ilman, että lasten turvallisuudesta olisi tingitty. Uskon myös, että

työntekijäresursseja lisäämällä olisi mahdollista kehittää toimintaa siten, että kaikki tekisivät samaa asiaa yhdessä sen sijaan, että toimittaisiin pienryhmissä. Vaihtoehtoja siihen, että olisi mahdollista saada kolme työntekijää osastoiltoihin, voisi olla päivän vaihtaminen maanantaille, jolloin osastolla on kuukauden välein palavereita siten, että iltavuoroon jää useampi henkilö. Tällöin olisi edes joskus osastoillassa kolme työntekijää. Tässä kuitenkin tulee haasteelliseksi se, että vastaanotto-osastolla niin sanotusti jatkuu viikonloppu maanantaille, jolloin lapset ovat levottomampia kuin normaalisti. Lisäksi maanantaipäivä voisi olla työntekijöillekin liian raskas palaverien jälkeen, etenkin kun toinen niistä on työnohjaus. Toinen vaihtoehto, jota olen pohtinut on se, että esimiehen kanssa onnistuttaisiin sopimaan siten, että edes kolmen viikon välein olisi torstaisin kolme iltavuorolaista. Se saattaisi olla mahdollista toteuttaa listateknisestäkin.

Mielestäni osastoiltojen suunnittelussa voisi kiinnittää entistä enemmän huomiota yhdessä tekemiseen, koska toiminnassa on kyse myös ryhmäytymisestä ja yhteishengen kohottamisesta. Osastoiltojen toimintaa voisi myös etukäteen suunnitella lasten kanssa vieläkin tarkemmin, kun tällä hetkellä suunnittelu on lähinnä sillä tasolla, että lapset ehdottavat pääpiirteittäin tekemistä, kuten ruuanlaittamista. Toimintaa voisi kehittää siten, että jo lastenkokouksessa mietittäisiin mitä ruokaa laitetaan ja muita toimintaan liittyviä oleellisia seikkoja pohdittaisiin yhdessä jo etukäteen. Siinä ehkä rajoitteena tulee kuitenkin vastaan se, että aina ei voi olla samat henkilöt työvuoroissa sekä tiistaisin että torstaisin, jolloin tarkka etukäteissuunnittelu on mielestäni haastavampaa.

Säännöllisen toiminnan lisääminen lastensuojelulaitoksessa on mielestäni ollut tärkeää, sillä se tuo mielekkyyttä arkeen ja rytmittää sitä. Kun arki on rytmitetty lasten turvallisuuden tunne kasvaa, koska he tietävät mitä milloinkin on odotettavissa. Lapset ovat tällöin rauhallisempia ja pystyvät luottamaan, että tietyt asiat tulevat tapahtumaan. Lastensuojelussa tämä on tärkeää senkin vuoksi, että lapsilla ei välttämättä ole kotona ollut erityisen turvallinen olo ja arjen rutiinit ovat voineet puuttua. Toiminnassa tärkeimmäksi olen kokenut sen, että se on mahdollistanut vahvemman kontaktin luomisen lapsiin ja mielestäni se on lujittanut aikuisen ja lapsen välistä suhdetta. Koen toiminnan olleen väline tähän sen sijaan, että toiminta olisi ollut itsetarkoitus. Lapsilähtöisyyttä on vaikea ja haastava toteuttaa lastensuojelussa käytännössä, koska lapsien taustat voivat olla hyvinkin traumaattisia. Kouluikäisten vastaanotto-osastolla lapsilähtöisyys oli mielestäni sitä, että lapset tulivat kuulluksi ja heidän toiveitaan toteutettiin mahdollisuuksien mukaan, lapsilla oli mahdollisuus osallistua vaikuttaa osaston arjen muodostamiseen. Toiminta synnytti uudenlaista keskustelua osastolla niin ohjaajien ja lasten välille kuin myös lasten välille.

Säännöllinen toiminta lisäsi osastolla lapsilähtöisyyttä ja lasten osallistumista. Kuitenkin olen pohtinut sitä kuinka pitkälle on mahdollista viedä yhteisöllisyyttä vastaanotto-osastolla, jonne

kukaan ei tule jäädäkseen ja vaihtuvuus on suurta. Koenkin sen ennemmin niin, että osastolla järjestettiin yhteisöllistä toimintaa, jonka tarkoituksena oli ryhmäyttää lapsia sen sijaan, että saataisiin synnytyksi yhteisöä. Yhteisö kuitenkin sitoisi lapsen eri tavalla ympäristöön, jolloin siitä irtaantuminen olisi vaikeampaa. Ja on kuitenkin muistettava, että vastaanotto-osastolta lapset aina jatkavat matkaansa joko takaisin kotiin tai esimerkiksi lastenkotiin ja perhekoteihin. Jos tavoiteltaisiin yhteisön syntymistä ja siinä onnistuttaisiin, voisi kärehtyneenä todeta, että lapset kokisivat jälleen yhden hylkäämisen kokemuksen muuttaessaan vastaanotto-osastolta pois. Se ei mielestäni ole tavoiteltavaa, sillä lastensuojeluasiakkailla on usein taustallaan jo monenlaisia hylkäämisen kokemuksia, eikä vastaanottokodin tule tarjota sitä.

Näin jälkepäin ajatellessani minua harmittaa, etten kirjoittanut lasten lausahduksia toiminnasta päiväkirjaani, koska lasten suoria lainauksia olisi ollut mukava liittää toiminnan kuvaukseen ja ne olisivat elävöittäneet työtäni. Toisaalta en tiedä miten olisin siinä onnistunut, vaikka olisin silloin oivaltanut tämän seikan, koska olin niin tiiviisti osallisena toiminnassa. Epäilen, etten olisi pystynyt niitä kirjoittamaan lasten lausahduksia toiminnan aikana ylös ilman, että toimintaan osallistumiseni olisi kärsinyt.

Toiminta on vakiinnuttanut asemansa osaston arjessa todella hyvin ja edistyminen kesäkuusta 2009 tähän päivään on ollut melkoista. Kesäkuussa toiminta oli kaikille uutta ja vierasta, sitä jännitettiin ja mietittiin kuinka kaikki tulee onnistumaan. Toiminta myös vasta haki omaa paikkaansa ja muotoaan kesäkuussa ja, kun sitä nyt vertaa tähän päivään ei mielestäni voi kuin ihmetellä. Työntekijöiden asenne on edelleen yhtä innostunutta ja sitoutunutta kuin toiminnan alussa, mutta erona näen sen, että he ovat myös varmempia siitä, mitä tekevät. Kun toiminta on päässyt rakenteisiin sisälle sekä teknisesti että myös työntekijöiden ajatuksissa se myös voi kehittyä. Välillä on tietenkin ollut havaittavissa jonkin asteista kyllästymistä tai koettu osastoillat rasitteena, jolloin on saatettu valita ”helpompi” tekeminen illalle, mutta olisi tärkeää muistaa miksi toiminta on aloitettu osastolla ja pidettävä siitä tiukasti kiinni, ettei lapsilähtöisyys, joka on saavutettu karise pois huomaamatta. Oleelliseksi asiaksi koen sen, että työntekijöillä on ollut mahdollisuus valita lasten toiveista sellainen, mikä myös heille on ollut mielekästä, jolloin on välttytty siltä, että toiminta olisi tuntunut työntekijöistä pakotetulta ja muualta sanellulta. Tältä välttyminen on myös mielestäni osaltaan tukenut sitä, että toiminta edelleen jatkuu osastolla. Luulen, että jos toiminta olisi ollut ulkopuolelta saneltua, se olisi loppunut hyvin nopeasti tai ainakin vaikuttanut siihen, ettei kukaan olisi halunnut tulla töihin torstai-iltaisina. Nyt kuitenkin työntekijät kokevat torstai-illat mielekkäinä.

Tulevaisuudessa on tärkeää onnistua säilyttämään toiminta sellaisena kuin se on nyt, lapsilähtöisenä, osallistavana ja lasten ääntä kuuntelevana. Varmasti se ei tule olemaan

helppoa, sillä mielestäni esimerkiksi lastenkokoukset voivat herkästi muuttua aikuisten pitämiksi puhutteluiksi, jolloin lasten mielipiteillä ei ole merkitystä. Mielestäni kokouksissa kuuluu ottaa puheeksi osaston asioita, myös häiriökäyttämistä koskevat asiat, mutta työntekijöiden täytyy pitää mielessään se, ettei kokouksista silti voi hävitä lasten mahdollisuus kommentoida ja kertoa mielipiteitään. Lastenkokousten rakenne on kuitenkin mielestäni hyvä, kun se alkaa tiedotusasioilla ja sitten siirrytään lapsille tärkeisiin toiveisiin. Tiedotusasia osioissa vain tulee muistaa, ettei pidä puhuttelua lapsille, vaan keskustele heidän kanssaan vaikeistakin asioista. Tämä vaatii mielestäni työntekijöiltä puhuttelun ja keskustelun välisen eron sisäistämistä ja ymmärtämistä sekä sen, että muistaa kiinnittää huomiota tähän. Asioiden tiedostaminen ja niihin huomion kiinnittäminen yleensä auttavat hyvän hengen säilyttämiseen toiminnassa ja siihen aion tähdätä tulevaisuudessa.

Koen kehittyneeni ohjaajana paljon, sillä prosessin aikana olen käynyt läpi monenlaisia tunteita ja olen suunnittelun, toiminnan ja arvioinnin kautta saanut valmiuksia ohjaajana kasvamiseen. Toiminnan aloittaminen jännitti minua, koska se oli taas yksi uusi asia, mutta suhtauduin siihen haasteena, jonka kautta voisin kehittyä entistä paremmaksi ohjaajaksi ja ammattilaiseksi. Lasten aito kuunteleminen ei ole helppoa ja vaatii aikuiselta mielestäni panostamista. On tiedostettava se, että lasten mielipiteillä on merkitystä ja on tärkeää kuulla heitä. Mielestäni on myös tunnettava itsensä hyvin, jotta kykenee työskentelemään lastensuojelulasten kanssa, koska he saattavat herättää monenlaisia tunteita. On oltava tietoinen omasta historiastaan, jotta voi kohdata näitä tunteita. Myös tämän kaltainen pohdinta on kehittänyt minua ohjaajana ja ammatillisesti. Tärkeä osa ammatillisen kasvuni vahvistamista on mielestäni ollut myös se, että onnistuin yhdessä työyhteisön kanssa luomaan pysyvän toimintamallin, joka on vakiinnuttanut asemansa osaston arjessa. Tämä prosessi on antanut myös minulle itselleni kokemuksen vaikuttamisen mahdollisuudesta sekä siitä, että aktiivisella halulla vaikuttaa, voi saada aikaan muutoksia.

LÄHTEET

- Bardy, M. Pikkulapsen sijoitus oman kodin ulkopuolelle - syrjäytymisen ja liittymisen risteyskohta. Teoksessa Järventie, I & Sauli, H. (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Helsinki: WSOY.
- Etelä-Suomen lääninhallitus. 2004. Yhtään nuorta ei ole varaa menettää. Nuorten osallisuuden edistäminen Etelä-Suomen lääni toimintaohjelma 2004-2007. Helsinki: Hakapaino.
- Haapamäki, J. 2000. Yhteisön merkitys päivähoitossa. Teoksessa Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvuyhteisönä. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Hammarlund, C-O. 2004. Kriisikeskustelu. Kriisituki, jälkipuinti, stressin ja konfliktien käsittely. Pieksämäki: RT-Print Oy.
- Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa. Etnografia lapsen paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Acta Universitatis Lapponiensis 60. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Hytönen, J. 2004. Lapsikeskeinen kasvatus. Vantaa: WSOY.
- Kaipio, K. 2000. Mitä yhteisöllisyys on? Teoksessa Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvuyhteisönä. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Ketola, J. 2008. Menestyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Juva: WS Bookwell Oy.
- Kinos, J. 2001. Lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Teoksessa Hujala, E. (toim.) Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Oulu. Varhaiskasvatus 90 Oy.
- Kurvinen, A., Neuvonen, S., Sivén, T., Vartiainen J., Vihunen, R. & Vilén, M. 2006. Lapsuus: erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Lahikainen, A., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Vantaa: WSOY.
- Mahkonen, S. 2007. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita.
- Myllärniemi, A. 2006. Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Heikki Waris - instituutti: Yliopistopaino.
- Nurmi, L. 2006. Kriisi, pelko, pakokauhu. Helsinki: Edita.
- Palosaari, E. 2008. Lupa särkyä. Kriisistä elämään. Helsinki: Edita.
- Pyykkö, A. 1990. Kriisit kasvun lähteenä. Kirja kasvamisesta ja kasvattamisesta. Loimaa: Kirjapaino Oy.
- Pösö, T. 2004. Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa Puonti, A. Saarnio T. & Hujala A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.
- Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos, sosiaalityö. Akateeminen väitöskirja. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38/2001. Helsinki: Väestöliitto, väestöntutkimuslaitos.
- Ruishalme, O & Saaristo, L. 2007. Elämä satuttaa. Kriisit ja niistä selviytyminen. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Samulin, H. 2007. Kriisit. Teoksessa Pohjolan-Pirtonen, C. (toim.) Poutiainen, K. & Samulin, H. Kriisityön käsikirja. Käytännön opastusta kriisin kohdatessa. Helsinki: Tammi.

Satka, M. 2005. Lasten yhteiskunnallinen osallistuminen ja yhteisöllisyyteen kasvaminen. Teoksessa Tulva, T. (toim.). Lapsen kasvuympäristö ja sosiaaliset taidot. Saarijärvi: OKKA-säätiö.

Sinkkonen, J. 2001. Kiintymyssuhteen häiriöiden yhteydet psykopatologiaan. Teoksessa Kalland, M. & Sinkkonen, J. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY.

Taskinen, S. 1999. Huostaanotto. Lastensuojelun asiantuntijaryhmän suositus huostaanotto-prosessin laatua ohjaaviksi yleisiksi periaatteiksi. Helsinki: Stakes.

Tuovila, P. 2001. Eheänä elämään. Lastenkoti korjaavana kokemuksena. Projektiraportti. Helsinki: Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto Ry.

Törrönen, M. 1999. Lasten arki laitoksessa - Elämistila lastenkodissa ja sairaalassa. Helsingin yliopisto. Väitöskirja. Helsinki: Helsinki University Press.
Vastaanottokodin toimintasuunnitelma. 2009.

Välivaara, C. 2004. Sijoitettu lapsi tunnepyörässä. Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Jyväskylä. Pesäpuu ry.

Sähköiset viestimet:

Helsingin kaupunki. 2007. 2007 tilastoja. Lasten ja lapsiperheiden elinolot Helsingissä. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. WWW-dokumentti. <
http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/07_12_19_ranto_lasten_elinolot.pdf>. Viitattu 13.5.2009.

Lastensuojelulaki 2007/417. WWW-dokumentti. <
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>>. Viitattu 13.5.2009.

Sosiaaliportti. 2009. Sosiaaliportin WWW-sivut. < <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/kriisityo/>>. (Viitattu 6.5.2009.)

LIITTEET

Liite 1 Tiedote lasten vanhemmille ja läheisille

Hei!

Toteutan vastaanottokodin kouluikäisten vastaanotto-osastolla opinnäytetyöni. Olen sosionomiopiskelija ja toteutan opinnäytetyöni toiminnallisena. Opinnäytetyön tarkoituksena on tukea yhteisöllistä toimintaa osastollamme. Toteutus koostuu lastenkokouksista, joissa lapsilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa yhteisen toiminnan suunnitteluun sekä osastoilloista, jolloin teemme koko osaston voimin yhdessä jotain mukavaa. Toiminta voi olla esimerkiksi retki, elokuvailta tai ruuanlaittoa.

Uusi toiminta tuo mukanaan muutoksia vierailuaikoihimme. Lastenkokouspäivinä vierailuaika päättyy klo 17 ja osastoiltoina vietämme klo 15 eteenpäin päivän osaston lasten ja työntekijöiden kesken.

Muina ajankohtina olet erittäin tervetullut vierailemaan osastollemme!

Ystävällisin terveisin,
Heidi Lautala, ohjaaja
sekä kouluikäisten osaston ohjaajat

Liite 2 Lasten palautelomake

Liite 3 Loppukysely ohjaajille

LASTENKOKOUKSET JA OSASTOILLAT PALAUTEKYSELY

1. Arvioi lapsilähtöisyyttä osastolla ennen lastenkokouksia ja osastoiltoja sekä nyt, kun toiminta on säännöllistä. Onko jokin muuttunut? Jos on, niin mikä?
2. Mitä mieltä olet lastenkokouksista ja osastoilloista?
3. Mitä kehitettävää tai parannettavaa vielä olisi?
4. Sana on vapaa.

Liite 4 Työntekijöiden loppukyselystä koottua

Lapsilähtöisyyden arviointia, ennen ja nyt.

- Lapset pääsevät halutessaan enemmän vaikuttamaan osaston sääntöihin ja toimintaan. Aiemmin säännöt olivat kokonaan aikuisten sanelemia.
- Myös hiljaisten lasten ääni tulee kuuluviin, kun on määrätty aika ja paikka missä se on mahdollista.
- Aikaisemmin enemmän ääntä itsestään pitävät ovat saaneet toiveensa ja halunsa paremmin läpi.
- Osastoillat ovat mahdollistaneet sen, että lasten toiveita ohjelman suhteen tulee toteutettua enemmän kuin aikaisemmin.
- Lapset itse miettivät jo etukäteen mitä aikovat lastenkokouksessa puhua.
- Aiemminkin ollut epäsäännöllisesti lastenkokouksia osastolla, mutta ne olivat enemmän ohjaajien lähtökohdista suunniteltuja.
- Nyt lapset tietävät kokouksen idean ja osaavat niihin valmistautua.
- Lapset tuovat tärkeiksi kokemiaan asioita lastenkokouksissa esille.
- Osastoillat ovat osastolla säännöllisesti järjestettynä aivan uusi juttu.
- Yhteisten tekemisten suunnittelu on ollut lapsista mielekästä, ikävä kyllä lapsiaineksesta johtuen aina ei ole voitu toteuttaa tekemistä yhdessä kaikkien kanssa, vaan ryhmää on jouduttu jakamaan.
- Lapset ovat päässeet vaikuttamaan osaston toimintaan enemmän kuin aiemmin.
- Lapset ovat sisäistäneet molemmat asiat hyvin.
- Jotkut lapset miettivät, myös ohjaajat, mitä asioita esim. lastenkokoukseen täytyy viedä. Näin lapsilähtöisyys on lisääntynyt.
- Lapset ovat myös osanneet useimmiten päättää mitä osastoillassa tehdään, tämä on lapsilähtöisyyttä.
- Lapsilla on nykyisin foorumi, missä esittää omia toiveitaan ja voivat osallistua myös sääntöjen laadintaan.
- Ennen toiveet menivät helposti ohi, mutta nykyisin niitä voidaan toteuttaa etenkin osastoiltojen puitteissa. Lapset tulevat näin myös paremmin kuulluksi päivittäisissä asioissa.
- Lapsilla tilaisuus enemmän saada äänensä kuuluviin, kun on varattu aika, jolloin varmasti kuunnellaan lapsille tärkeät asiat.
- Lapset odottavat osastoiltoja ja suunnittelevat niitä. Eivät halua jättää väliin näitä.

2. Mielipiteitä lastenkokouksista ja osastoilloista

- Ovat tuoneet mukavan lisän normaaliin arkeen.
- Kaikille selvää mitä tiistai- ja torstai-illoissa tapahtuu.
- Lastenkokoukset ja osastoillat ovat meidän osaston oma juttu, jolloin vanhemmat eivät ole paikalla. On kiva oikeasti viettää aikaa lasten kanssa niin, ettei osastolla ole vieraita.
- Toki ne aiheuttavat myös lisätyötä, mutta on tärkeää käydä osaston sääntöjä yhdessä läpi sekä suunnitella toimintaa torstaille. Harvoin kun tässä työssä mitään pystyy etukäteen suunnittelemaan.
- Todella toimivat rakenteet.
- Lastenkokouksissa lapset pääsevät tuomaan esille itselleen tärkeiksi kokemiaan asioita.
- Usein lastenkokousten aiheet ovat ohjaajien esille nostamia, mutta tällöinkin lapset pääsevät aktiivisesti osallistumaan keskusteluun ja vaikuttamaan osaston käytäntöihin ym.
- On hyvä, että osastoilloille on määritetty ajankohta, jolloin ei ole vierailuaikaa. Osaston tilannetta rauhoittaa, kun kukaan ei odota vieraita ja lapset voivat rauhassa keskittyä yhteiseen tekemiseen.
- Ne sopivat hyvin osaston rakenteisiin.
- Lapset odottavat varsinkin osastoiltoja, mukavasti on löytynyt yhteistä tekemistä.
- Nämä ovat myös rauhoittavia tekijöitä muutoin hektisessä osastorutiinissa.
- Osastoillat ovat onnistuneet ohjaajankin näkökulmasta hyvin, ovat tavallaan myös hengähdystaukoja.
- Hyviä juttuja, lisäävät ryhmään kuulumista ja antavat lapsille mahdollisuuden tulla kuulluksi paremmin ja vaikuttaa omaan elämään.
- Lapset tulevat paremmin osaksi yhteisten sääntöjen luomista.
- Henkilökunnan määrä ratkaisevaa; turha stressitekijä, jos on vain kaksi iltavuorossa, mutta hyödyllinen piriste, jos tarpeeksi ihmisiä.

3. Kehitettävää, parannettavaa

- Osastoilloissa tarvitsisi kolme työntekijää, jotta myös osastolta pois lähteminen koko porukan kanssa onnistuisi. Välillä osastoilloista muokkautuu aikuislähtöisiä, kolme aikuista auttaisi varmasti myös tähän.
- Osastolle tulevia uusia lapsia pitäisi paremmin ohjeistaa sekä selittää lastenkokouksen ja osastoiltojen tarkoitus.

- Lastenkokoukseen voisi kehittää jonkinlaisen kokouspöytäkirjan, -pohjan sijaisia ja uusia ihmisiä varten, jotteivät jää pitämättä.
- Osastoiltojen suunnittelussa voisi kiinnittää entistä enemmän huomiota yhdessä tekemiseen, koska toiminnassa on kyse ryhmäytymisestä ja yhteishengen kohottamisesta.
- Ideaalitalanne olisi, jos saman viikon lastenkokouksessa ja osastoillassa olisi samoja työntekijöitä, jolloin myös ohjaajien sitoutuminen olisi tiiviimpää. Tämä on kuitenkin listateknisesti mahdotonta.
- Pitäisikö osastoilta päiväksi vaihtaa esim. maanantai, jolloin on työnohjaus ja osastopalaveri, jotta iltavuoroon saataisiin kolme edes joskus. Ehkä tämä ei ole ratkaisu, mutta reissuihin ei ole päästy, koska usein on vain kaksi ohjaajaa töissä. Lapset kuitenkin toivovat reissuja.
- Osastoiltoja voisi suunnitella paremmin etukäteen yhdessä lasten kanssa.

4. Sana on vapaa

- Välillä on saanut hämmästellä kuinka kivoja ideoita lapset ovat osastoiltojen tekemiseksi ehdottaneet.
- Kokouksissa monestakin lapsesta on löytynyt uusia piirteitä, jotka aikaisemmin eivät ole osastolla tulleet esille.
- Kaikki työntekijät ovat sitoutuneet pitämään ja järjestämään lastenkokouksia ja osastoiltoja.
- Aluksi sitä pelkäsi kuinka tulee onnistumaan, mutta hienosti on onnistunut isommalla ja pienemmällä porukalla.
- Tuo vaihtelua työhön.
- Lastenkokoukset myös ohjaajille mahdollisuus siirtää lasten kysymyksiin vastaamista myöhemmäksi; ”Puhutaan siitä sitten lastenkokouksessa”. Saa aikaa miettiä ja keskustella muiden kanssa. (Työntekijöiden loppukysely)